

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE ACHTERKANT VAN HET GERECHT

Kanttekeningen bij een openingsrede

Inleiding

1. Een perspolemie rond de recente openingsrede van procureur-generaal Ganshof van der Meersch¹, was voor mij aanleiding tot het schrijven van deze bijdrage, die hoofdzakelijk gegroeid is uit discussies met mijn studenten, ervaringen uit de rechtspraktijk, contacten met magistraten en advocaten en lectuur uit de laatste jaren².

2. Het is vrijwel zeker, dat in onze samenleving de waardering voor het recht en voor de juridische werkzaamheid op een merkelijke wijze is afgenomen.

Er is de mindere bereidheid om zich naar het geldende recht te gedragen; er wordt meer en meer kritiek uitgeoefend op de inhoud van het recht en op de aangepastheid van de geldende normen; de gering-schatting voor de juristen "méprisés par les riches et conspués par les pauvres" (A. Tunc); de verlaagde waardering voor het recht als maatschappelijke kracht en ideële waarde; de stijgende kritiek op de gerechtelijke activiteiten, op de rechtsbeoefenaars, vnl. de magistraten en advocaten, en op de inhoud van de rechtspraak. De Nederlandse schrijfster Andreas Burnier heeft dit m.i. het scherpst geformuleerd: "ik walg om de terreur die in onze maatschappij wordt uitgeoefend door juristen die met hun behoudzucht de samenleving verpesten" (*De verschrikkingen van het Noorden*).

Hoewel de kritiek op de rechtspraak en op het gerecht niet los mag gezien worden van de kritiek op het recht *in se* wil ik mij in deze notities beperken tot wat men ook de achterkant van het gerecht zou kunnen noemen.

De vraag kan natuurlijk gesteld worden of het nog wel zin heeft over het gerecht te praten, indachtig de boutade van Orson Welles bij de enscenering van de film *Het proces* (Kafka): "There are no courts of justice, there are only courts of law".

En toch geloof ik dat het wel zin heeft in een maatschappij waar "les hommes contre l'humain" (Gabriel Marcel) ageren en de mens meer en meer in de verdrukking komt, over recht en gerecht te praten, persoonlijk overtuigd nog steeds dat het gerecht het laatste bolwerk blijft in een onmenselijke samenleving.

Daarom moet elke kritiek in deze aangelegenheid gepaard gaan met concrete hervormingsvoorstellen.

Kritiek heeft altijd geleefd, maar de laatste jaren werd het taboe dat over de rechter hing, gelicht, zodat men gaan spreken is over *De rechter op de schopstoel* (Leyten)³.

Ik moge nog een laatste opmerking formuleren: zo in de hiernavolgende beschouwingen de aandacht vooral gevestigd wordt op de rechter, dan betekent dit niet dat deze noodzakelijk veralgemeende bedenkingen op de hele magistratuur van toepassing zijn en evenmin dat ze de advocatuur buiten het blikveld zouden laten. Er kan niet genoeg onderstreept worden dat de advocaat door zijn diligentie en creativiteit mede de rechtspraak moet helpen bepalen.

In de hiernavolgende uiteenzetting zal ik uitgaan

³ Zie desbetreffend mijn bijdrage "Bedenkingen bij een colloquium over de taak en de opleiding van de magistratuur" in *T.P.R.*, 1973, 273.

¹ GANSHOF VAN DER MEERSCH, W.J., "Overwegingen omtrent de kunst recht te spreken en de uitoefening van het rechterlijk ambt", *R.W.*, 1973-74, 113; "Réflexions sur l'art de juger et l'exercice de la fonction judiciaire", *J.T.*, 1973, 509; Interview met de minister van Justitie in *Laatste Nieuws* van 4 september 1973; het naamloos artikel *O mores* in *J.T.*, 1973, 526.

² De voetnoten en referenties zijn tot een minimum beperkt. Over voetnoten leze men: HART, *Concept of law*, bl. VII-VIII.

van de taak van de rechter en van de rechtspraak om nadien enkele voorstellen te formuleren.

De taak van rechter en rechtspraak kan kortweg a.v. worden samengevat: de rechter moet recht spreken in een concreet geval, doch bovendien moet hij het recht in het algemeen voortstuwen (*procedere*).

I. KRITISCHE BEDENKINGEN

A. Recht spreken in een concreet geschil

3. Het gerecht werkt ook na de gerechtelijke hervorming nog traag en zo deze traagheid abnormaal is, zal men toch zelden of nooit gebruik durven maken van art. 648 e.v. Ger.W. Hierbij laat ik nog onvermeld het gebrek aan diligentie bij de advocaten en bij de door het gerecht aangeduide deskundigen.

De rechtsbeoefenaars verliezen hierbij uit het oog dat tijd ook geld betekent. Voor het slachtoffer van een ongeval betekent het uitblijven van de schade-loosstelling zeer dikwijls het zich diep in de schulden steken; voor een bedrijf betekent het aanslepen van een inningsvordering een verlies aan intrest, dat op de huidige kapitaalmarkt niet door de wettelijke intrest wordt gecompenseerd.

Het was reeds Montesquieu die in 1725 uitriep: "L'injustice ne se trouve pas dans le jugement, elle est dans les délais".

De minstbedeelden komen aldus niet aan hun trekken – mede door de grote kosten van een proces – terwijl de meerbedeelden tot minnelijke regelingen overgaan of hun toevlucht nemen tot arbiters, hetgeen erop neerkomt tal van zaken aan de normale rechter te onttrekken⁴.

4. Het gerecht lijkt ondoorzichtig en werkt aliënerend. Hierbij laat ik de reeds dikwijls geuite klacht over neerdrukkende gebouwen, onbegrijpelijk vakjargon en onaangepast formalisme terzijde. Alleen bij het gebrek aan communicatiemogelijkheid tussen rechter en rechtzoekende wil ik even blijven stilstaan.

Het is evident dat in strafzaken van enig contact tussen rechter en verdachte amper sprake is. De Nederlandse penalist Hoefnagels drukte dit vrij kleurrijk uit: de spreekijdverhouding rechters-verdachte werd in een aantal strafzaken gemeten en zo kwam

men tot een verhouding van 503 seconden voor de voorzitter en zijn bijzitters en 19 seconden voor de verdachte!⁵

In de civiele procedure is het zo mogelijk nog slechter; in werkelijkheid trekken de advocaten een scherm op tussen rechter en partij, zodat van enig contact, laat staan communicatie, *überhaupt* geen sprake is. Men kent de bekende beschuldiging die door Roscoe Pound werd uitgebracht tegenover de Amerikaanse burgerlijke rechtspleging "as having deteriorated into a sporting theory of justice in which the judge plays the part of a mere referee, assuring that there is compliance with the rules of the game"⁶. De rechtzoekende weet helemaal niet hoe zijn zaak uiteindelijk behartigd wordt; hoogstens wordt de draagwijdte van het tussengekomen vonnis in een menselijke taal door zijn raadsman overgemaakt.

Het gebrek aan kennis over wat gebeurt leidt bij de rechtzoekende tot onzekerheid en dus tot angst, een angst die voor elk rechtshandelend optreden van het rechtsobject verlamdend, aliënerend en irriterend werkt.

B. Het recht voortstuwen

5. Het is nog steeds niet algemeen aanvaard dat de rechter het recht moet voortstuwen in een bepaalde richting en dus bij het bepalen van deze richting een keuze doet, d.w.z. een beleid voert⁷. De rechter is zoals elk jurist en meer nog dan elk jurist in zijn handelend optreden gericht op de toekomst, hij moet nl. mede de normen bepalen i.f.v. de maatschappelijke toekomstverwachting naar een meer menswaardige wereld. Dit *medebepalen* impliceert een consensus van de maatschappij waarin de rechter leeft.

De vraag die dan steeds na een dergelijke principiële verklaring gesteld wordt is deze naar het opgewassen zijn van de rechter voor een dergelijke taak. Het antwoord van de man in de straat is meestal negatief, hierbij verwijzend naar een zgn. klassejustitie en naar de zgn. antisociale oplossingen die in de rechtspraak terug te vinden zijn. Laten we deze beide kritieken even onderzoeken.

1. Klassejustitie

6. In Nederland citeerde men voor enkele jaren met een zeker welbehagen het geval van een rechter uit Haarlem, die na een auto-ongeval vluchtmisdrijf had gepleegd en uiteindelijk dank zij het gebruik van alle door hem goed gekende processuele technieken

⁴ Ganshof van der Meersch, o.c., 151 e.v., ontwikkelt nog verder deze gedachte. Betreurd kan worden dat wij inzake arbitrage over zo weinig statistische gegevens beschikken. Uit een door mijn laatstejaarsstudenten uitgevoerd onderzoek op de griffie van de rechtbanken van eerste aanleg te Antwerpen, Brugge, Brussel, Dendermonde en Kortrijk is gebleken dat tijdens de periode 1965-1970 in totaal resp. 50, 5, 91, 4 en 5 arbitrale uitspraken executoir werden verklaard; de meeste ervan kwamen uit de sector van de bouw-nijverheid en het verzekeringsbedrijf. Het is duidelijk dat in de werkelijkheid meer zaken aan arbitrage worden onderworpen.

Waarom ook niet zoals hij voorstelt (o.c., 155) de pretoriaanse mogelijkheid van het *accordandum* uitbreiden?

⁵ HOEFNAGELS, G.P., *Rituelen ter terechtzitting*, Deventer, 1970, bl. 19.

⁶ POUND, R., "The causes of popular dissatisfaction with the administration of Justice", *American law review*, 40 (1906), bl. 729 e.v.

⁷ Zie VAN GERVEN, W., *Het beleid van de rechter*, Antwerpen, 1973.

niet meer kon worden veroordeeld⁸. Klassejustitie, beweerde men. Maar wat betekent deze striemende aanklacht eigenlijk? Is het niet aangewezen even dit begrip nader te ontleden⁹ en de verschillende vormen van de klassejustitie kritisch te onderzoeken.

7. a. *Klassieke vorm*. De klassieke vorm van klassejustitie in de oorspronkelijke marxistische opvatting betekent dat, waar in een maatschappij twee klassen bestaan waarvan de enen de macht bezitten en de anderen niet, het gerecht systematisch gebruikt wordt door de bezittende klasse ter handhaving van haar bevoorrechte positie.

Uitingen van een dergelijke klassejustitie zouden kunnen zijn dat in burgerlijke gedingen een partijdigheid van de rechter aanwezig is ten gunste van de bezitters en dat in strafprocessen de straftoemeting t.a.v. de begoede klasse lichter is dan t.a.v. de minbegoede, terwijl bovendien de inbreuken op het eigendomsrecht extra worden beteugeld.

Persoonlijk geloof ik niet dat deze vorm van klassejustitie bij ons bewust aanwezig is. Wel kan aanvaard worden dat de bezittende klasse over meer financiële mogelijkheden beschikt om haar belangen te vrijwaren (advocaat, duur van de procedure, ...) en dat er tussen de klassen een communicatiestoornis bestaat, die zich dan vanzelfsprekend ook laat voelen in de verhouding tussen rechter en verdachte.

8. b. *Selectiejustitie*. Wanneer de rechters bij voorkeur gerecruteerd worden uit bepaalde bevolkingsgroepen en de andere groepen hierbij enig nadeel of enige hinder ondervinden, kan men spreken van een bepaalde vorm van klassejustitie, doordat de selectie op een ondemocratische wijze gebeurt.

Dit zal het geval zijn zo de advocaten beter de belangen behartigen van de betalende cliënten dan van de prodeanen, zo de rechters en advocaten vnl. uit de bezittende klasse worden gerecruteerd, zo de kleine burgerlijke geschillen minder zorgvuldig worden behandeld dan de grote patrimoniale geschillen, zo de verdachten uit andere bevolkingsgroepen hooghartiger worden behandeld¹⁰, zo vorm en taal van dien aard zijn dat bepaalde groepen minder goed aan hun trekken kunnen komen (zie boven nr 4.), zo bepaalde gebezigde uitdrukkingen op een dergelijk mentaliteitsverschil zouden wijzen¹¹. ...

Bij het ontleden van bovenstaande uitingen meen

⁸ H.R., 13 oktober 1970, N.J., 1971, 31.

⁹ Zie hiervoor ook CNOOP KOOPMANS, A.J. in NJB, 1969, 421 e.v.

¹⁰ Wanneer men de gepubliceerde rechtspraak naleest en onderzoekt hoe de namen van partijen worden geciteerd, is het b.v. opvallend dat geneesheren, advocaten, notarissen, architecten, meestal discreet met een X worden vermeld, terwijl dezelfde discretie niet in acht wordt genomen bij andere beroepscategorieën!

¹¹ Wanneer de arrondissementsrechtbank te Antwerpen zegt dat een samenwerking tussen dokters *uiteraard* geen band van ondergeschiktheid doet ontstaan (11 januari 1972, R.W., 197-72, 1800), dan wijst dit op een dergelijk mentaliteitsverschil.

ik dat men objectief dient toe te geven dat een dergelijke vorm van klassejustitie ook bij ons nog ten dele aanwezig is, maar dat deze vorm veeleer hinderlijk is dan werkelijk nadeel berokkent.

Deze hinder kan bovendien opgevangen worden door het aantrekken van buitenstaanders tot de magistratuur zoals bv. gebeurd is bij de aanwerving van de arbeidsmagistratuur. En hier wou ik een nieuwe randnotitie maken bij de aangehaalde mercuriale. Het is in het verleden herhaaldelijk voorgekomen dat de dubbele voorstelling van kandidaten voor sommige rechterlijke ambten door een rechterlijk lichaam (hof van beroep en hof van cassatie) én door een politiek lichaam (provinciale raad, senaat) dank zij deze laatste een vernieuwing en andere recrutering mogelijk werden gemaakt, die langs de enkele rechterlijke voorstelling niet zouden geschied zijn.

Men mag niet beweren dat politici de kandidaten rangschikken naar hun politieke kleur en minder betekenis toekennen aan de waarde van de persoon zelf¹². Ook politici hebben er *in the long run* belang bij de meest waardevolle kandidaten te steunen; dat dit helaas niet altijd gebeurt geef ik evenwel grif toe.

9. c. *Establishment-justitie*. Een politiek-conservatieve vorm van klassejustitie komt voor, wanneer de staande en zittende magistratuur zich in overheersende mate laat leiden door het verlangen de maatschappelijke orde en de bestaande maatschappelijke morele waarden, zelfs zo deze niet meer algemeen aanvaard worden en soms zelfs grondig worden gecontesteerd, te handhaven en hierbij onvoldoende openstaan voor maatschappelijke vernieuwing en verandering.

Uitingen van een dergelijke klassejustitie zijn bv. de extra-zware bestraffing van overtredingen tegen de openbare orde en veiligheid (betogingen, bezetting van lokalen,...) en de zware bestraffing van druggebruik of van verspreiding van erotische geschriften, beelden, platen, het sneller en doelmatiger optreden van parketten en onderzoeksgerechten bij dergelijke inbreuken dan bij de traditionele en soms zeer menselijk-tragische dodelijke verkeersongevallen...

Het komt mij voor dat een dergelijke vorm van klassejustitie in dit land en in de nabuurlanden duidelijk aanwezig is. Voorbeelden uit de rechtspraak der laatste jaren liggen voor het grijpen: inval bij en vervolging van boekhandelaars, vervolging wegens bepaalde theatervoorstellingen (het Arena-proces te Gent bv.) de rellen m.b.t. het rode boekje van de scholieren, het Maagdenhuisproces en het "Johnsonmoordenaar-incident" in Nederland, ...¹³.

Doch meer nog is deze establishment-justitie aanwezig in sommige antisociale oplossingen die door de rechtspraak worden gegeven.

¹² Zie nochtans, hoewel meer genuanceerd, Ganshof van der Meersch, o.c., 123.

¹³ Een recent voorbeeld is het "pornografische-platen-arrest" van het Hof te Gent van 21 juni 1972, R.W., 1973-74, 103, terecht gekritiseerd in de noot A. Vandeplas.

2. Antisociale rechtspraak

10. Zo de rechter ervan uitgaat dat hij het bestaan de moet handhaven veeleer dan het nieuwe te normeren, zullen zijn oplossingen antisociaal zijn, d.w.z. resultaten aanvaarden die maatschappelijk gezien niet aanvaardbaar zijn.

Voorbeelden uit de recente rechtspraak liggen voor het grijpen: de Sabena- en Mercator-arresten, waarbij de clause houdende ontbinding van de arbeids-overeenkomst in geval van huwelijk van de werkneemster geldig werd verklaard¹⁴; het vonnis Van den Daele waarin gezegd wordt dat een politiek mandataris het recht heeft zich in een materie van openbaar belang tegen de uitzending van een afgenomen interview te verzetten¹⁵; de algemene strekking in de rechtspraak om algemene bedingen geldig te verklaren wetende dat dergelijke bedingen meestal opgedrongen worden zonder voorkennis vanwege de in een afhankelijkheidssituatie verkerende man¹⁶; de uitspraak waarbij een echtscheidingseis van een Belgisch meisje tegen haar Italiaanse echtgenoot werd afgewezen omdat de Italiaanse wet de echtscheiding verbood¹⁷, het vonnis Van Deeren dat de vergoeding wegens onwerkdadige hechtenis verwerpt¹⁸; de cassatierechtspraak die sinds 1968 de splitsing heeft doorgevoerd tussen het misdrijf van onvrijwillige doding en dat van rijden onder invloed, splitsing die de dader uiteindelijk aan de burgerlijke sanctie kan doen ontsnappen¹⁹ en ²⁰.

Hiertegen kan men vanzelfsprekend aanvoeren dat dit slechts een beperkte en eenzijdige greep uit de recente rechtspraak is. Dat deze greep beperkt is kan moeilijk worden ontkend, maar anderzijds meen ik niet dat hij eenzijdig is. Wel is het zo dat het hoofdzakelijk gaat om nieuwe vragen die door de technische ontwikkeling en maatschappelijke "Umwertung" gesteld worden en waarvoor een rechter geen creatieve antwoorden weet te vinden die in de lijn liggen van deze ontwikkeling.

Bovendien zou men kunnen opmerken dat het aan de wetgever is om onaangepaste of asociale oplossin-

gen te corrigeren. En dit is dan ook ten aanzien van sommige der boven geciteerde oplossingen gebeurd: de wet van 21 november 1969 heeft de zgn. huwelijks-clausule verboden; de wet van 14 juli 1971 (art. 4) heeft de formele vereisten voor algemene bedingen in zekere mate verzwaard; de wet van 27 juni 1960 heeft een oplossing gegeven aan conflicten waarbij in een echtscheidingsprocedure Italianen betrokken waren; de wet van 13 maart 1973 heeft de mogelijkheid van schadeloosstelling in geval van onwerkdadige hechtenis geschapen²¹. De objectiviteit gebiedt ook te vermelden dat in een aantal gevallen de rechter wel de wet heeft geïnterpreteerd rekening houdend met de nieuwe gangbare opvattingen²².

En toch lijken mij deze opwerpingen en correcties niet voldoende pertinent, omdat ik er innerlijk van overtuigd ben dat de rechter nog onvoldoende zijn rechtschepende taak bewust is. Daarom verheugt het me des te meer dat niemand minder dan de procureur-generaal bij het hof van cassatie zeer duidelijk de nieuwe weg aanwijst, wanneer hij verklaart dat "door hem (de rechter) bij de vaststelling van rechtsnormen het volksbewustzijn tot uiting komt" en dat de rechter krachtens grondwettelijke delegatie macht uitoefent, hetgeen impliceert dat ook hij een beleid te voeren heeft. Men kon niet klaarder de nieuwe richting die de rechter moet uitgaan, aanwijzen.

II. VOORSTELLEN

11. De kritische bedenkingen die hierboven werden gemaakt, dwingen de auteur ervan mogelijke voorstellen te formuleren, ook zo deze voorstellen slechts een partieel karakter dragen en binnen het bestek van een korte bijdrage beperkt dienen te blijven.

Het is zonder meer duidelijk dat de crisis, waarin het gerecht zich bevindt en waarover na procureur-generaal Matthijs²³ nu ook procureur-generaal Ganshof van der Meersch een nog scherpere alarmkreet slaakt, gewagend van een "onherstelbare aantasting van een der levensorganen van de Staat", in de eerste plaats terugwijst naar de crisis in onze samenleving, waarover men zich bezorgd dient te maken, ook zo men "auf Hoffnung hin" elk pessimisme terzijde schuift.

De rechter en de rechtspractici zijn mensen van hun tijd en velen onder hen, grootgebracht in een systeem van zekerheden en ook en vooral van rechtszekerheid, voelen de grond onder hun voeten wegschuiven. Het ware goed dat men door het sluiten

¹⁴ Cass., 2 mei 1969, *R.W.*, 1968-69, 1925.

¹⁵ Rb. Gent, 14 oktober 1968, *R.W.*, 1968-69, 1034, hervormd door het in dit nummer opgenomen arrest van 26 april 1973 met noot van Linda Galaude.

¹⁶ Zie b.v. Cass., 3 december 1953, *Pas.*, 1954, I, 272; Cass., 11 december 1970, *R.W.*, 1970-71, 1129.

¹⁷ Zie Cass., 16 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 647.

¹⁸ Rb. Brussel, 1 september 1970, *R.W.*, 1970-71, 257.

¹⁹ Cass., 19 september 1968, *R.W.*, 1968-69, 641, sindsdien herhaaldelijk bevestigd. Zie hierover VAN QUICKENBORNE, M., *De regresvordering van de verzekeraar tegen de verzekerde wiens staat van dronkenschap bestraft werd*, Brussel, 1972.

²⁰ Voor andere voorbeelden, zie DEKKERS, R., "Twee houdingen", *R.W.*, 1953-54, 1497 e.v., en het antwoord hierop van A. DE VREESE, "De taak van het hof van cassatie", *T.P.R.*, 1967, 567 e.v., spec. 586 e.v.

²¹ Zie D'HAENENS, J., "De vergoeding voor onrechtmatige vrijheidsbeneming en voor onwerkdadige voorlopige hechtenis", *R.W.*, 1973-74, 225 e.v.

²² Zie het bekende "Playboy-vonnis" van de correctionele rechtbank te Brussel, 22 januari 1969, *J.T.*, 1969, 139.

²³ "De toekomst van de magistratuur op een keerpunt", *R.W.*, 1971-72, 97 e.v. en 145 e.v.

van de rangen²⁴ deze existentiële angst zou trachten weg te nemen.

Doch ook op meer beperkte schaal kan een poging worden ondernomen om op het enkel gerechtelijk terrein deelhervormingen door te voeren. Enkele hiervan zullen hierna worden toegelicht.

A. Magistratuur

12. Het is dringend noodzakelijk dat men in dit land nu eindelijk eens op ernstige wijze het vraagstuk van de opleiding en recrutering van de magistratuur ter hand neemt. Onze buurlanden zijn ons op dit gebied voor²⁵ en niet zonder grond citeerde procureur-generaal Ganshof van der Meersch het voorbeeld van Groot-Brittannië waar de rechters gekozen worden uit de meest briljante *barristers*, waarbij evenwel niet uit het oog mag verloren worden dat er in Groot-Brittannië heel wat minder magistraten zijn dan België.

Nu kan men met de procureur-generaal het huidige systeem van de benoemingen aanvechten en het is onjuist voor te houden zoals n.a.v. diens openingsrede geschiedde dat de benoemingen enkel gebeuren op voorstel van andere (gerechtelijke en politieke) overheden. Het is evident dat de eerste benoeming van een magistraat steeds een politieke daad is; geen enkel minister van Justitie kan ontkennen dat hij politieke benoemingen doet of gedaan heeft. Anderzijds is het evenwel verkeerd de oorsprong van alle onheil te zien in het politiek karakter van elke benoeming.

In afwachting van een beter recruteringssysteem blijft elke benoeming van een rechter een politieke daad, hetgeen *in se* nog geen kwaad is. Het wordt pas kwaad, wanneer onervaren partijmilitanten verkozen worden boven waardevolle kandidaten en wanneer – hetgeen nog erger is – eenmaal benoemde kandidaten zich ergens verplicht zouden voelen t.a.v. de politieke partij die hen heeft gesteund.

En dat bij deze benoemingen met een zeker (politiek en ideologisch) evenwicht wordt rekening gehouden is een noodzakelijke waarborg voor de rechterlijke macht in een pluralistische samenleving²⁶.

Dit kan niet beter a contrario geïllustreerd worden dan met een citaat uit de Handelingen van de Nederlandse Eerste Kamer: "Mevrouw Vorrink, lid van de Eerste Kamer, tevens lid van de rechterlijke macht, heeft het volgende vernomen:

"(...) Op het departement bestaat een landkaart waarop precies – misschien met behulp van gekleurde vlaggetjes – is aangegeven hoe de geloofsovertuigingen en de politieke richtingen per arrondissement zijn

verdeeld. Een enkele ambtenaar zou toegang hebben tot deze gegevens en de minister doen weten 'hoe de vlaggetjes er bij staan'.

De Minister van Justitie: "(...) Een dergelijke wandkaart is op mijn departement niet te vinden. De enige vlag die ik heb aangetroffen is de nationale driekleur"²⁷. Het antwoord van de minister is blijkbaar bedoeld als een boutade, vermits het inderdaad goed is dat een rechtscollege dat oordelen moet over echtscheiding, abortus, ja zelfs over onteigeningen, patrimoniale gedingen en geschillen van bestuur niet eenzijdig zou zijn samengesteld.

13. Belangrijker nog lijkt het mij de onafhankelijkheid van de magistratuur te handhaven en te versterken.

Onafhankelijkheid tegenover de overheid in de eerste plaats, zoals terecht scherp in de rede van Ganshof van der Meersch werd onderstreept. Zo is het inderdaad, zoals daar werd aangemerkt, ongezonder dat de diensten door een magistraat in een ministerieel kabinet bewezen met een buitengewone bevordering worden beloofd. Persoonlijk genoot ik het voorrecht in 1958 te mogen samenwerken met een minister van Justitie, die aan zijn medewerkers – magistraten bij hun indiensttreding – meedeelde dat zij bij het einde van hun kabinetstaak niet op enige onmiddellijke promotie dienden te rekenen!

Men kan nochtans met een zekere geruststelling aanvaarden dat de Belgische magistraten na hun benoeming op een wonderbare wijze afstand weten te nemen van de partij en van de overheid, aan wie zij de benoeming te danken hadden. En zo er dan toch misbruiken zouden zijn, dan kan men de vraag stellen of deze soms ook niet mede veroorzaakt worden door advocaten, die bijwijlen het onderscheid tussen hun beroep en hun politiek mandaat uit het oog dreigen te verliezen.

Onafhankelijkheid tegenover de overheid moet gepaard gaan met onafhankelijkheid tegenover de buitenwereld en tegenover de rechterlijke macht zelf.

Onafhankelijkheid tegenover de buitenwereld betekent dat de rechter zich in de stilte van het beraad moet weten te onttrekken aan elke beïnvloeding van buitenaf. Zij betekent evenwel niet dat de openbaarheid van het gerecht moet worden geschuwd, noch dat de rechter geen rekening zou dienen te houden met wat in de "Umwelt" leeft, integendeel.

Onafhankelijkheid tegenover de magistratuur – een facet dat m.i. ten onrechte in de openingsrede niet werd aangeraakt²⁸ – is tenslotte het sluitstuk van een onafhankelijk rechtersambt.

Het is immers een feit dat de pas benoemde magistraten onmiddellijk in het gerechtelijk apparaat worden opgenomen en ingekaderd. Op die wijze –

²⁴ Colloquia, zoals die georganiseerd door het Hof van Beroep te Gent in 1973-74, kunnen dit helpen realiseren.

²⁵ Zie voor Nederland LEYTEN en voor Frankrijk MATTHIJS, in het tweede nummer van de jaargang 1973 van het *T.P.R.*, gewijd aan de magistratuur.

²⁶ Zie het bekende arrest Lenaerts van de Raad van State.

²⁷ *Hand. Eerste Kamer*, 1971-72, bl. 239 en 277.

²⁸ Zie hierover vnl. TER HEYDE, *De onafhankelijkheid van de rechter*.

mede door het meerderheidsprincipe bij de eindbeslissing en het geheim van de beraadslaging – wordt de vernieuwende kracht van de jonge aankomende rechters bij de aanvang gefnuikt. Wie de macht kent van een bepaalde instelling, resp. een bepaald rechtscollege, met haar ingewortelde opvattingen, sleur en slenter en vaststaande rechtspraak beseft hoe moeilijk het is deze inerte massa nieuwe richtingen in te sturen.

Men hoeft nog niet noodzakelijk te opteren voor het conflictmodel in de schoot van een rechtscollege; ook in het harmoniemodel moet het mogelijk zijn meer armslag te geven aan de vernieuwingsdrang van jongere rechters.

14. Het moet bovendien mogelijk zijn in de lijn van de meest recente rechtsliteratuur in het buitenland²⁹ de fundamentele taak van de rechter in deze tijd te herzien. En bij de bezinning hierover kan men zich nuttig laten inspireren door het betoog van Ganshof van der Meersch waarin duidelijk ook de rechtscheppende taak van de magistratuur wordt onderstreept. De rechter, die voor de komende maatschappij ook normerend dient op te treden, oefent inderdaad op die wijze de grondwettelijke macht uit, nl. recht spreken, d.w.z. bepalen wat recht is.

Deze nieuwe opdracht onderstelt natuurlijk een verbetering van de opleiding en recrutering, een betere infrastructuur en een specialisatie, waartoe men in de complexer wordende samenleving genoopt wordt.

15. Tenslotte werd boven de aandacht gevestigd op de ontoegankelijkheid van de rechter voor de rechtzoekende. Is het niet mogelijk voor de toekomst een nieuw rechterstype te ontwerpen, nl. dat van de rechter die in het gerechtsgebouw *full-time* werkzaam is met een behoorlijke infrastructuur, die door de rechtzoekenden kan bezocht worden om er te praten over het hangende geschil en die tenslotte ook voor de advocaten ter beschikking staat om in staat zijnde zaken onmiddellijk te behandelen?

B. Advocatuur

16. Er is duidelijk aan de zijde van de balie een leemte in de rechtshulp. De opkomst van de wetswinkels naar Nederlands model en de uitbouw van buitenlandse advocatenkantoren te Brussel zijn hiervan m.i. duidelijke tekens aan de wand.

Het is hier niet de plaats om op dit reeds herhaardelijk behandeld thema verder uit te weiden. Het moge volstaan te verwijzen naar bepaalde voorstellen om een onderscheid te maken tussen de zgn. sociale advocaat, geremunereerd door de overheid, en de zgn. commerciële advocaat³⁰ en om de mogelijkheid

van een systeem van rechtsbijstandsverzekering in te voeren³¹.

C. Procedure

17. Over de uitwassen van een zinloos formalisme en van een onbegrijpelijk vakjargon werd reeds tot in den treure gesproken. Ik wens daarop niet verder in te gaan.

Wel zou ik even nader willen stilstaan bij de wens om van het gerechtsgebouw een glazen huis te maken, een wens waarvan ik overtuigd ben dat hij het gezag van het gerecht, waarvan Ganshof van der Meersch terecht op het tanen allusie maakt, in ere zal herstellen.

Een grotere transparantie van het gerecht was de hoofdtoon van het interview destijds toegestaan door voorzitter Wassermann van het Frankfurter Landgericht: "Nicht nur das einzelne Verfahren vor Gericht interessiert den Bürger. Er soll auch wissen, was das Gericht in seiner Gesamtheit für ihn bedeutet, was es leistet, welche seine Probleme sind. Mir schwebt daher vor, dass das Landgericht alljährlich einmal der Öffentlichkeit gleichsam Rechenschaft ablegt in Gestalt eines Jahresberichts auf einer Veranstaltung, zu der alle Frankfurter Journalisten eingeladen werden."

Dit is nu een gedachtengang die in de openingsrede niet uitdrukkelijk wordt gedeeld; afgezien van de geheimhouding in het kader van het strafonderzoek, die ik graag bijtreed, blijf ik erbij dat ook het gerecht meer "communicatiemedia-minded" moet worden. Ik heb op dit gebied de pijnlijke ervaring opgedaan dat toen onder mijn leiding door de B.R.T.-televisie het plan werd opgevat om een reeks uitzendingen te wijden aan het gerecht, elke medewerking van *alle* hoogste gerechtelijke instanties te Brussel radicaal werd geweigerd. Dan moet men achteraf niet komen klagen dat het beeld van het gerecht door de communicatiemedia wordt scheefgetrokken.

18. Aansluitend bij wat boven werd betoogd, zou de privaatrechtelijke procedure meer mondeling moeten worden gemaakt. Het mondelinge karakter wordt uiteraard niet gemeten aan de lengte van de pleidooien, doch wel aan de mogelijkheid om het rechtstreeks en persoonlijk mondeling contact tussen rechter en partijen te verzekeren. De bekende Italiaanse procesualist Cappelletti heeft aan deze problematiek een meesterlijk rapport gewijd onder de titel *Procédure orale et procédure écrite*³². Ik moge ter verduidelijking hieruit enkele passages citeren: "Il s'agit d'un phénomène de *démocratisation* de la procédure civile par lequel le tribunal est accessible aussi aux parties non instruites, voire illettrées... Procédure orale

²⁹ Voor een goede synthese hiervan zie het reeds geciteerd werk van VAN GERVEN.

³⁰ Zie *Ars Aequi, De balie, een leemte in de rechtshulp* (juni 1970).

³¹ Zie hierover laatstelijk VAN DEN HEUVEL, J., "Is de rechtsbijstandsverzekering een oplossing", *Omnia fraterne*, sept. 1973.

³² Milano, 1971.

veut confier la recherche des faits à l'observation concrète et à l'analyse critique du juge"³².

19. Teneinde de vernieuwing bij de taakomschrijving van de rechter en bij de rechtspraak zelf in de hand te werken, zou in ons land ook het debat over het al dan niet invoeren van de "dissenting and concurring opinions" dringend op gang moeten komen. Ik hoop in een latere bijdrage op dit vraagstuk, dat een meer diepgaande studie vergt, nader te mogen ingaan³³.

D. Infrastructuur

20. Ook na de invoering van het Gerechtelijk Wetboek blijft de infrastructuur van het gerecht tal van leemten vertonen.

In zijn rede vestigt procureur-generaal Ganshof van der Meersch de aandacht – en terecht – op het finan-

³² O.c., bl. 93 en bl. 97.

³³ Vgl. Preadviezen van H. DRION en O. DE SAVORNIN LOHMAN voor de Nederlandse Juristenvereniging in 1973 over dit vraagstuk.

cieel statuut van de magistratuur; doch ook op een ander echelon (griffie en secretariaat) wordt nog gewerkt op een artisanale wijze, die de efficiëntie van het gerechtelijk apparaat zeker niet ten goede komt.

In een rapport "France 1980" werd destijds de dienst van het gerecht als een levensnoodzakelijke dienst voorgesteld en dit op een sprekende wijze: "waarom is het niet mogelijk de dienst van het gerecht even efficiënt en modern uit te bouwen als de diensten van Air-France?"

21. Ik zou deze kanttekeningen bij een boeiende rede thans willen afsluiten. Welbewust van het vrij summiere karakter van de gedane bedenkingen, dacht ik dat het toch wel zin had *en marge* van wat procureur-generaal Ganshof van der Meersch uiteenzette vragen te stellen, suggesties te doen en het debat over dit alles verder op gang te brengen. Moge dit debat ertoe bijdragen opdat in de toekomst ook de achterkant van het gerecht even imposant zou zijn als de voorgevels van onze gerechtsgebouwen!

Prof. mr. Marcel STORME

HET DECREET VAN 19 JULI 1973 OP HET TAALGEBRUIK IN HET BEDRIJFSLEVEN

De Nederlandse Cultuurraad heeft in een van zijn laatste zittingen voor de vakantie een decreet aangenomen "tot regeling van het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers, alsmede van de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen". Het decreet draagt de datum van 19 juli 1973 en is verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 6 september 1973.

Laten we onmiddellijk beklemtonen dat de Cultuurraad hierdoor de verwachtingen op dit gebied heeft ingelost en algemene en grondige voorzieningen met afdoende sancties op het taalgebruik in het bedrijfsleven heeft getroffen, hetgeen van de Wet van 2 augustus 1963 niet kon gezegd worden.

I. Toepassingsfeer

Het decreet is van toepassing op de natuurlijke en rechtspersonen die een exploitatiezetel in het Nederlands taalgebied hebben of die personeel in het Nederlands taalgebied tewerkstellen. Het regelt het taalgebruik voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers, alsmede de wettelijk voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen.

Voor de toepassing van dit decreet worden gelijkgesteld:

1° met werknemers: de personen die anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst arbeid verrichten onder het gezag van een ander persoon, of die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst;

2° met werkgevers: de personen die de in 1° genoemde werknemers tewerkstellen, ongeacht de aard van hun bedrijvigheid;

3° met een onderneming: de inrichting van werkgevers en met werkgevers gelijkgestelde personen, die een activiteit buiten het bedrijfsleven uitoefenen (artikel 1).

Hier zij opgemerkt dat het decreet in zijn toepassing ruimer is dan het bedrijfsleven alleen. Alle personen, natuurlijke en rechtspersonen, die personeel tewerkstellen, vallen onder de wet, ook al betreft het geen nijverheids-, handels-, of financiebedrijf.

Artikel 2 bevat de wettelijke verplichting: de te gebruiken taal voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en de werknemers, alsmede voor de wettelijk voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen, is het Nederlands.

II. Sociale betrekkingen tussen werkgever en werknemer

De "sociale betrekkingen" omvatten zowel de mondelinge als schriftelijke individuele en collectieve con-

tacten tussen de werkgevers en de werknemers, die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houden met de tewerkstelling (artikel 3).

Hier zij opgemerkt dat in tegenstelling met de vroegere wet, ook de mondelinge contacten tussen patroon en personeel onder het decreet vallen.

Het decreet geeft dan een enuntiatieve opsomming van wat die sociale betrekkingen omvatten kunnen :

§ 1. Alle betrekkingen tussen werkgevers en werknemers die op het vlak van de onderneming plaatsvinden in de vorm van bevelen, mededelingen, publikaties, dienstvergaderingen of personeelsvergaderingen, sociale dienst, arbeidsgeneeskundige dienst, maatschappelijke werken, vervolmakingscyclusen, disciplinaire procedure, onthaal en andere ;

§ 2. De betrekkingen die op het vlak van de onderneming plaatsvinden in de ondernemingsraad, het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaats, of tussen de werkgever en de syndicale afvaardiging, alsmede in of met elk ander orgaan dat tot institutionalisatie van die betrekkingen bij wet of collectief overleg zou worden opgericht ;

§ 3. Alle betrekkingen tussen de werkgever en privaatrechtelijke of publiekrechtelijke instellingen die hun oorsprong vinden in de arbeidsverhouding (artikel 4).

III. Bescheiden en documenten

Door de werkgever worden in het Nederlands gesteld : alle wettelijk voorgeschreven akten en bescheiden van de werkgevers, alle boekhoudkundige documenten, alle documenten welke bestemd zijn voor hun personeel.

Indien de samenstelling van het personeel zulks rechtvaardigt en op eenparige aanvraag van de werknemers-leden van de ondernemingsraad of bij ontstentenis van een ondernemingsraad op eenparige aanvraag van de syndicale afvaardiging of bij ontstentenis van beide op verzoek van een afvaardiging van een representatieve vakorganisatie, dient de werkgever evenwel bij de berichten, mededelingen, akten, getuigenschriften en formulieren bestemd voor het personeel, een vertaling te voegen in een of meer talen.

De in het voorgaande lid bedoelde regeling geldt voor één jaar en dient op straf van nietigheid, schriftelijk gesteld. Zij dient aan de ambtenaren, belast met het toezicht op de uitvoering van dit decreet, door de werkgevers binnen de maand betekend (artikel 5).

Het verschil met de wet van 1963 is dat er thans een eenparige aanvraag moet zijn, maar anderzijds is de werkgever thans verplicht een vertaling bij te voegen, terwijl in de vroegere wet de verplichting niet bestond, alleen maar de mogelijkheid.

De akten waarvoor de taalverplichting bestaat zijn : 1. Alle wettelijk voorgeschreven documenten ; 2. Heel de boekhouding ; 3. Alle documenten bestemd voor het personeel.

Wij hebben vroeger getracht een opsomming te geven van wat men onder de wettelijk voorgeschreven documenten kon verstaan. Het zijn : 1° de externe documenten : de akten voorgeschreven voor de erkenning en het voortbestaan van het bedrijf en alle akten van het vennootschapsrecht, zoals de oprichtingsakten of statuten, de jaarlijkse inventaris, balans, winst- en verliesrekening enz.¹ ; 2° de interne documenten : de voorgeschreven documenten die betrekking hebben op de inwendige organisatie van het bedrijf, zoals het dagboek, het kopieboek, het inventarisboek enz. ; 3° de akten en bescheiden voorgeschreven in de betrekkingen van het bedrijf met de overheidsdiensten ; 4° de voorgeschreven akten en bescheiden in betrekkingen met derden, zoals de factuur en het cognossement.

Voor de factuur en het cognossement is het spijtig, dat het voorstel van decreet niet gevolgd werd, waarin bepaald was dat voor akten, bestemd voor personen in een ander taalgebied of in het buitenland de taalverplichting niet bestond. Wij vrezen namelijk dat op dit punt geen enkel bedrijf het decreet zal kunnen naleven, zodat op dit vlak een amendering gewenst is².

Een belangrijke verworvenheid van het decreet is dat thans heel de boekhouding van een in Vlaanderen gevestigd bedrijf onder de taalverplichting valt. In de toelichting bij het voorstel van decreet wordt hiertoe de redenering overgenomen, die wij steeds op dit punt verdedigd hebben.

Onder de bij de wet voorgeschreven boeken dient men te verstaan alle boekhoudkundige-administratieve verrichtingen, die in de plaats zijn gekomen van de dagboekinschrijvingen. Hieruit volgt dat alle interne formulieren die het karakter van een boekhoudkundige imputatie hebben, in de taal van de streek dienen te worden opgesteld en behandeld³.

Alle voor het personeel bestemde documenten vallen tenslotte onder de taalverplichting. Ook daarvan hebben wij vroeger een opsomming trachten te geven : alle collectieve en individuele arbeidsovereenkomsten, onderrichtingen, arbeidsopdrachten, dienstorders, de opzeggingsbrief, en al de sociale documenten, die trouwens ook wettelijk zijn voorgeschreven⁴.

IV. Toezicht

Onverminderd de plichten van de officieren van gerechtelijke politie, houden de ambtenaren, belast met

¹ I. DE WEERDT, *Het taalgebruik in het bedrijfsleven*, Antwerpen, 2° druk, 1966, nrs. 31-83.

² Voorstel van decreet tot vernederlandsing van het bedrijfsleven, zitting 1972-73, stuk nr. 60-1, p. 6 ; I. DE WEERDT, "De bevoegdheid van de kultuurraden i.v.m. de taalregeling in het bedrijfsleven". R.W., 1971-72, 1876.

³ Voorstel van decreet, zitting 1972-73, stuk nr. 60-1, pp. 5 en 6 ; I. DE WEERDT, *Het taalgebruik in het bedrijfsleven*, nrs. 41-44.

⁴ I. DE WEERDT, a.w., nr. 94.

het toezicht en de inspectie van de bevoegde ministeries, en de ambtenaren van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht toezicht op de uitvoering van het decreet (artikel 6). Volgens het verslag van de Commissie van de Cultuurraad zijn de bevoegde ambtenaren: de ambtenaren van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, het Ministerie van Sociale Voorzorg, het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Volksgezondheid, Leefmilieu en Gezin, het Ministerie van Justitie⁵.

De in artikel 6 bedoelde ambtenaren mogen bij de uitoefening van hun opdracht: 1° op elk ogenblik van de dag of van de nacht, zonder voorafgaande verwittiging, vrij binnengaan in alle inrichtingen, gedeelten van inrichtingen, lokalen en andere werkplaatsen, waar personen zijn tewerkgesteld die onder de bepalingen van het decreet vallen; tot de bewoonde lokalen hebben zij evenwel enkel toegang wanneer de rechter in de politierechtbank, vooraf toestemming heeft verleend; 2° elk onderzoek, elke controle en enquête instellen, alsook alle inlichtingen inwinnen die zij nodig achten om zich ervan te vergewissen dat de decreetsbepalingen werkelijk worden nageleefd, en met name: a) hetzij alleen, hetzij samen, de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, alsook de werknemers en inzonderheid de leden van de syndicale afvaardiging, van de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen en van de ondernemingsraden, ondervragen over alle feiten welke het nuttig is te kennen voor de uitoefening van het toezicht; b) zich zonder verplaatsing alle boeken, registers en documenten doen voorleggen, die bij de wet en bij de uitvoeringsbesluiten ervan zijn voorgeschreven, en afschriften en uittreksels ervan opmaken; c) inzage en afschrift nemen van alle boeken, registers en documenten die zij nodig achten voor het volbrengen van hun opdracht (artikel 7).

De bedoelde ambtenaren hebben het recht waarschuwingen te geven, voor de overtreder een termijn te bepalen om zich in orde te stellen en processen-verbaal op te maken die bewijskracht hebben tot het tegendeel is bewezen.

Op straf van nietigheid moet een afschrift van het proces-verbaal ter kennis van de overtreder worden gebracht binnen zeven dagen na de vaststelling van de overtreding (artikel 8).

De ambtenaren kunnen in de uitoefening van hun ambt de bijstand van de gemeentepolitie en van de rijkswacht vorderen (artikel 9).

V. Sancties

De stukken of handelingen die in strijd zijn met de bepalingen van het decreet, zijn nietig. De nietigheid wordt ambtshalve door de rechter vastgesteld.

De bevoegde arbeidsauditeur, de ambtenaar van de Vaste Commissie voor Taaltoezicht of iedere andere persoon of vereniging die van een rechtstreeks of onrechtstreeks belang kan doen blijken, kan de nietigverklaring vorderen voor de arbeidsrechtbank van de plaats waar de werkgever gevestigd is.

Het vonnis beveelt ambtshalve de vervanging van de betrokken stukken. De opheffing van de nietigheid heeft slechts uitwerking vanaf de dag van de vervanging: voor de geschreven stukken vanaf de dag van de indiening van de vervangende stukken bij de griffie van de arbeidsrechtbank.

De nietigverklaring kan geen nadeel berokkenen aan de werknemer en laat de rechten van derden onverminderd. De werkgever is aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door zijn nietige stukken of handelingen ten nadele van de werknemer of van derden.

De sancties gelden eveneens ten aanzien van de akten en bescheiden van de ondernemingen, voorgeschreven bij wetten en reglementen en van die bestemd voor hun personeel, die reeds, overeenkomstig artikel 52, § 1, van het Koninklijk Besluit van 18 juli 1966 houdende coördinatie van de wetten op het gebruik van de talen in bestuurszaken, in het Nederlands dienen te worden gesteld (artikel 10).

Op de werkgever die zich schuldig maakt aan een overtreding van het decreet kan, onder dezelfde voorwaarden en met dezelfde toepassingsmodaliteiten als die van de Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk op sommige sociale wetten, een administratieve geldboete toegepast worden (artikel 11).

Onverminderd de artikelen 269 tot 274 van het Strafwetboek, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot één maand en met geldboete van 26 tot 500 frank of met één van die straffen alleen: 1° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers die de bepalingen van dit decreet hebben overtreden; 2° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, alsmede de werknemers die het krachtens dit decreet georganiseerde toezicht verhinderen (artikel 12).

Bij herhaling binnen één jaar na een vorige veroordeling kan de straf het dubbel van het maximum bedragen (artikel 13).

De publieke rechtsvordering wegens overtreding van de bepalingen van het decreet verjaart na verloop van één jaar na het feit waaruit de vordering is ontstaan (artikel 16).

Resumerend kunnen wij zeggen dat dit nieuwe decreet een grote stap vooruit is ten opzichte van de vroegere wet van 1963, omdat ook de boekhouding van de ondernemingen eronder valt, omdat de sanctie de nietigheid is en omdat de administratieve en correctionele sancties hopelijk de toekomstige overtreder zullen afschrikken.

⁵ Verslag namens de commissie, zitting 1972-73, stuk nr. 60-4, p. 2.

VI. Grondwettelijkheid en rechten van de mens

Wij willen nog enkele woorden wijden aan de campagne die door sommige franstalige kringen – altijd dezelfde – tegen het decreet wordt gevoerd.

Men zegt dat het decreet ongrondwettelijk zou zijn. Niets is echter minder waar: de cultuurraad put zijn recht om het taalgebruik te regelen rechtstreeks uit de Grondwet, en wel uit artikel 59bis, § 3, 3°, bepalend: "Bovendien regelen de cultuurraden, bij uitsluiting van de wetgever, ieder wat hem betreft, bij decreet, het gebruik van de talen voor: 3° de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsmede de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen."

De termen "sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel" zijn zeer breed en nergens zegt de grondwetgever dat de bevoegdheid van de cultuurraden om in deze aangelegenheid op te treden beperkt is tot het strikte domein van het bedrijfsleven alleen.

Men beweert ook dat de onschendbaarheid van de woning in het gedrang zou komen. Nochtans organiseert het decreet alleen de toegang tot de werkplaatsen, fabrieken en dergelijke; anderzijds schrijft het uitdrukkelijk voor dat voor het betreden der woonplaats een bevel nodig is van de rechter, volledig conform aan de grondwet derhalve.

Tenslotte wordt er de Europese Conventie voor de rechten van de mens bijgehaald, om te beweren dat het decreet inbreuk zou plegen op de vrijheid van meningsuiting. Artikel 10, § 1, van de Europese Conventie bepaalt dat een ieder recht heeft op vrijheid van meningsuiting, welk recht de vrijheid insluit een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of ideeën te ontvangen of door te geven, zonder instemming van overheidswege en ongeacht de staatsgrenzen.

Ieder onbevooroordeeld lezer zal zich de vraag stellen hoe de vrijheid van meningsuiting door dit decreet kan gekrenkt worden. Maar er is meer. Wanneer men artikel 10 van de Europese Conventie volledig leest, stelt men vast dat art. 10, § 2, een belangrijke beperking inhoudt op de in § 1 vermelde vrijheid van meningsuiting. § 2 bepaalt immers dat *de vrije meningsuiting kan gereguleerd worden* op voorwaarde dat de formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties *in een wettekst* zijn bepaald en noodzakelijk zijn o.a. voor de nationale veiligheid, de territoriale integriteit of de openbare orde.

De ratio legis van al de Belgische taalwetten is nu juist het verzekeren van de gaafheid der taalgebieden, dus van de territoriale integriteit.

Ivo DE WEERDT

rechter in de rechtbank van koophandel

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2^e KAMER—5 DECEMBER 1972

Voorzitter: de h. Delahaye

Raadsheer-verslaggever: de h. Naulaerts

Advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaat: Mr. A. Houtekier

Samenhang—In strafzaken—Soevereine beoordeling door de feitenrechter—Rechten van de verdediging.

Art. 227 Sv. somt de gevallen van samenhang niet op beperkende wijze op, en de regel van art. 226 Sv. mag op analoge gevallen worden toegepast.

Het bestaan van samenhang tussen verscheidene misdrijven hangt af van feitelijke omstandigheden waarvan de vaststelling en de beoordeling alleen aan de feitenrechter behoren. De uitoefening van dit recht kan tot cassatieberoep slechts aanleiding geven voor zover het de rechten van de verdediging schendt; een hierop gebaseerd middel mag niet voor het eerst voor het Hof van Cassatie opgeworpen worden.

Soethoudt

Gelet op het bestreden arrest, op 28 juni 1972 door het hof van beroep te Gent gewezen;

I. Wat de voorziening van Soethoudt Elisabeth betreft:

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 23, lid 1, 139, 226 en 227 van het Wetboek van strafvordering en van de rechten van de verdediging, doordat het bestreden arrest eiseres veroordeelt om te Antwerpen, met samenhang, op 22 januari 1971, met het oog op de handel of de verspreiding, afbeeldingen of prenten die strijdig zijn met de goede zeden in voorraad gehouden te hebben, ingevoerd te hebben of te hebben doen vervoeren, of door enig publiciteitsmiddel te hebben bekend gemaakt, om de reden dat "het misdrijf dat ten laste wordt gelegd van de beklaagde Soethoudt Elisabeth samenhangend is met deze waarvoor de overige beklaagden terechtstaan; dat immers de onderzoeksverrichtingen met betrekking tot al deze misdrijven derwijze vermengd zijn dat een goede rechtsbedeling vergt dat zij door eenzelfde rechtsmacht zouden worden beoordeeld",

terwijl, 1) het aan eiseres verweten misdrijf gepleegd was te Antwerpen, zij aangetroffen werd te Antwerpen en zij woont te Antwerpen, zodat niet de Correctionele rechtbank te Dendermonde, maar integendeel de Correctionele rechtbank te Antwerpen van de vervolgingen tegen eiseres moest kennen (schending van de artikelen 23, lid 1, en 139 van het Wetboek van strafvordering),

2) het aan eiseres verweten misdrijf noch door ver-

scheidene personen tesamen gepleegd was, noch gepleegd was met anderen tengevolge van een tevoren gemaakte afspraak, noch gepleegd werd om middelen te verschaffen in verband met een ander misdrijf, zodat er geen objectieve feiten van samenhang met de andere misdrijven zijn en loutere daden van rechtspleging geen feiten van samenhang zijn en niet tot samenhang aanleiding kunnen geven (schending van alle aangehaalde wetsbepalingen en onder meer van de rechten van de verdediging) :

Overwegende dat artikel 227 van het Wetboek van strafvordering de gevallen van samenhang niet op beperkende wijze opsomt en dat de regel van artikel 226 van hetzelfde wetboek op analoge gevallen mag toegepast worden ;

Overwegende dat het bestaan van samenhang tussen verscheidene misdrijven van feitelijke omstandigheden afhangt waarvan de vaststelling en beoordeling alleen aan de feitenrechter behoren ; dat de uitoefening van dit recht tot cassatieberoep slechts aanleiding kan geven voor zover het de rechten van de verdediging schendt ;

Overwegende dat uit de processtukken niet blijkt dat eiseres zich voor de feitenrechter heeft beroepen op de schending van de rechten van haar verdediging welke het gevolg zou zijn van de becritiseerde samenvoeging van de vervolgingen ;

Dat zodanig middel niet voor het eerst voor het Hof van cassatie mag ingeroepen worden ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

II. Wat de voorziening van Soethoudt Christiaan betreft ;

Overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorzieningen ;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER—16 JANUARI 1973

Voorzitter-verslaggever : de h. Wauters

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : Mrs. A. Bayart en H. Simont

Arbeidsovereenkomst werklieden—Arbeidsongeschiktheid—Verplichtingen van de werknemer—Controlerecht van de werkgever—Controlerend geneesheer.

Als de arbeider geen kennis heeft gegeven van zijn adreswijziging en de controlerend geneesheer van de werkgever zich op het vroeger adres aanbiedt, wordt de werkgever in de onmogelijkheid gesteld zijn controle-recht nopens de arbeidsongeschiktheid uit te oefenen. De arbeider heeft derhalve geen recht op gewaarborgd weekloon, zelfs als de controlerend geneesheer zich pas na de periode van gewaarborgd weekloon heeft aangeboden.

Het controlerecht van de werkgever strekt zich uit over heel de periode van arbeidsongeschiktheid.

Lambrechts t/ P.V.B.A. Bartson's

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 mei 1971 in laatste aanleg door de Arbeidsrechtbank te Mechelen gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet en 29bis van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, ingevoegd door de wet van 10 december 1962,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiseres tot het bekomen van gewaarborgd weekloon voor de periode van 5 januari 1970 tot 9 januari 1970 ongegrond verklaart, om de reden dat eiseres ziek was van 5 januari 1970 tot 17 januari 1970, dat eiseres weliswaar tijdig een medisch attest had voorgelegd, doch dat op dit attest geen adresvermelding voorkwam, dat de controlerende geneesheer zich aanbood tijdens de periode waarin eiseres arbeidsongeschikt was, namelijk op 11 januari 1970, op het adres dat aan verweerster bekend was, dat eiseres sedert haar huwelijk verhuisd was en verzuimde haar adreswijziging aan verweerster of aan haar geneesheer mede te delen, dat eiseres ten onrechte aan de controlerende geneesheer verweet niet de nodige opsporingen te hebben gedaan om haar nieuwe verblijfplaats te vinden, dat door dit verzuim van eiseres verweerster in de onmogelijkheid werd gesteld haar controlerecht uit te oefenen, en dat eiseres dienvolgens niet voldaan had aan haar verplichtingen bepaald bij artikel 29bis van de wet op de arbeidsovereenkomst en bij het arbeidsreglement van verweerster, zodat eiseres geen recht op gewaarborgd weekloon wegens ziekte kon laten gelden, en dit zonder zich uit te spreken over de omstandigheden welke eiseres in haar conclusie voor de arbeidsrechtbank had laten gelden, namelijk dat de controlerende geneesheer zich ten huize van de ouders van eiseres had aangemeld, dat deze niet thuis waren, doch dat de bureu zeer goed wisten dat eiseres tien huizen verder was gaan wonen,

terwijl, eerste onderdeel, ook indien eiseres had nagelaten haar nieuw adres aan verweerster mede te delen, dit geen tekortkoming uitmaakte aan de haar door artikel 29bis van voormelde wet op de arbeidsovereenkomst opgelegde verplichtingen, indien het verweerster niet in de onmogelijkheid stelde haar controlerecht uit te oefenen, uit de feitelijke constatering van het vonnis, gezien de rechters nagelaten hebben zich over de door eiseres ingeroepen omstandigheden uit te spreken, niet logisch af te leiden is dat dergelijke onmogelijkheid voor verweerster bestond en dienvolgens het vonnis niet passend gemotiveerd is, zoals vereist wordt door artikel 97 van de Grondwet,

tweede onderdeel, de constatering van het vonnis, ook wanneer men die leest in het licht van de door verweerster genomen conclusie, het niet mogelijk maken te weten welke andere verplichtingen dan die welke door artikel 29bis van voormelde wet op de arbeidsovereenkomst zijn voorgeschreven, aan eiseres door het arbeidsreglement van verweerster zouden zijn opgelegd, zodat de overwegingen van het vonnis betreffende gezegd arbeidsreglement een duistere en dus een niet passende motivering uitmaken, welke niet voldoet aan artikel 97 van de Grondwet,

derde onderdeel, nu, zoals eiseres in haar conclusie voor de arbeidsrechtbank had gepreciseerd, de periode waarvoor het gewaarborgd weekloon werd gevorderd, zich uitstreckte van 5 januari 1970 tot 9 januari 1970, en nu de controlerende geneesheer zich pas op 11 januari 1970 aanbood, hieruit volgt dat, zoals eiseres in haar conclusie voor de arbeidsrechtbank had laten gelden, de controlerende geneesheer zich laattijdig had aangeboden, zodat niet eiseres verweerster van haar controlerecht had beroofd, maar verweerster nagelaten heeft het haar door artikel 29bis van voormelde wet op de arbeidsovereenkomst toegekende controlerecht uit te oefenen, en dat het bestreden vonnis deze wettelijke bepaling heeft geschon- den :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het bestreden vonnis, door er op te wijzen "dat eiseres ten onrechte aan de controlerende geneesheer schijnt te verwijten persoonlijk niet de no- dige opsporingen te hebben gedaan om de nieuwe ver- blijfplaats van eiseres te ontdekken, daar waar eiseres zelf in gebreke was gebleven aan haar werkgever en aan haar geneesheer het juiste adres van haar verblijf mede te delen", de conclusie van eiseres omtrent het optreden van de controlerende geneesheer passend beantwoordt ;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat het vonnis zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt door vast te stellen dat eiseres, door ver- weerster in de onmogelijkheid te stellen haar controle- recht uit te oefenen, niet voldaan heeft aan de verplich- tingen bepaald bij artikel 29bis van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst ; dat het onderdeel, hetwelk het vonnis verwijt niet te hebben gepreciseerd of het arbeidsreglement andere verplichtingen aan eise- res oplegde en welke die andere verplichtingen waren, bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is ;

Wat het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat artikel 29bis van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst het controlerecht van de werkgever niet beperkt tot de periode van het ge- waarborgd loon ; dat dit controlerecht gedurende de ganse periode van de arbeidsongeschiktheid uitgeoefend mag worden ;

Dat het onderdeel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER—16 JANUARI 1973

Voorzitter-verslaggever : de h. Wauters

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaten : Mrs. A. Bayart en H. Simont

Arbeidsovereenkomst werklieden—Arbeidsonge- schiktheid—Verplichtingen van de werknemer—Con- trolerecht van de werkgever—Weigering zich door de controlerend geneesheer te laten onderzoeken.

Uit het geheel van de feitelijke omstandigheden van de zaak (betrokkene beweerde dat zij in het bad zat en

niet kon opendoen voor de controlerend geneesheer) en de vaststelling dat de arbeidster er zich verder toe be- perkt te beweren, dat zij het bericht niet gevonden heeft dat de controlerend geneesheer achterliet waarbij zij ter controle werd opgeroepen, kan de rechter afleiden, dat de arbeidster geweigerd heeft zich door de gemachtigde geneesheer te laten onderzoeken.

Salien t/ P.V.B.A. Bartson's

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 mei 1971 in laatste aanleg door de Arbeidsrechtbank te Mechelen gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de arti- kelen 97 van de Grondwet en 29bis van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, ingevoegd door de wet van 10 december 1962,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiseres tot het bekomen van een gewaarborgd weekloon onge- grond verklaart, om de reden dat de controlerende ge- neesheer zicht vruchteloos heeft aangeboden op zaterdag 22 november 1969 te 17 u 30 aan de woning van eiseres ten einde de controle te kunnen uitvoeren, en aldaar tot driemaal toe belde, dat eiseres zich ertoe beperkt te be- weren dat zij, toen de geneesheer aanbelde, in bad zat en dus niet kon opendoen, dat eiseres een opportuner ogenblik had moeten kiezen om dat bad te nemen, na- melijk op een ogenblik dat één harer familieleden thuis was, dat eiseres derhalve de nodige maatregelen niet trof om de controle door de geneesheer te waarborgen, dat eiseres niet aanbiedt het bewijs te leveren van een reële onmogelijkheid zich aan die controle te onderwerpen, en dat derhalve eiseres zich onttrok aan de haar opge- legde controleverplichting,

terwijl eiseres zich niet heeft onttrokken aan de haar door artikel 29bis van voormelde wet op de arbeidsover- eenkomst opgelegde controleverplichtingen, indien zij ver- weerster niet in de onmogelijkheid heeft gesteld haar controlerecht uit te oefenen, waaruit volgt dat, aange- zien uit de feitelijke constatering van het vonnis niet logisch af te leiden is dat eiseres aldus de medische con- trole onmogelijk zou hebben gemaakt, het vonnis niet naar behoren gemotiveerd is zoals vereist wordt daar artikel 97 van de Grondwet :

Overwegende dat luidens artikel 29bis van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, ingevoegd door artikel 18 van de wet van 10 december 1962, de werkmán niet mag weigeren een door de werkgever ge- machtigde en betaalde geneesheer te ontvangen, noch zich door deze te laten onderzoeken, en, behoudens wanneer de behandelende geneesheer van de werkmán oordeelt dat zijn gezondheidstoestand hem niet toelaat zich naar een andere plaats te begeven, de werkmán zich desge- vraagd bij de door de werkgever gemachtigde en betaal- de geneesheer moet aanbieden ;

Overwegende dat het bestreden vonnis, buiten de door het middel aangehaalde redenen, nog erop wijst "dat verweerster bovendien laat opmerken dat de geneesheer een bericht achterliet waarbij eiseres opgeroepen werd ter controle, welk feit verweerster aanbiedt met alle midde- len van recht te bewijzen, en dat eiseres zich ertoe be- perkt te beweren dat zij het bericht niet gevonden heeft" ;

Overwegende dat de rechter, uit dit geheel van feite- lijke omstandigheden en vastleggingen, zonder schen-

ding van de in het middel aangehaalde wetsbepalingen, heeft kunnen afleiden dat de gedragingen van eiseres een weigering uitmaakten zich door de gemachtigde geneesheer te laten onderzoeken ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—25 MEI 1973

Voorzitter : Ridder Rutsaert

Raadsheer-verslaggever : de h. Sury

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaten : Mrs. J. Dasse en A. Houtekier

1. Verzekering—Civielrechtelijke aansprakelijkheid—Motorrijtuigen—Eigen recht van de schadelijder—Omvang.

2. Gewijsde—Vrijspraak van verdachte in eerste aanleg—Geen hoger beroep van de burgerlijke partij—Veroordeling van de verdachte op hoger beroep van het Openbaar Ministerie—Vordering van de schadelijder voor de burgerlijke rechter.

3. Berusting en bewilliging—Begrip.

1. *De bij een verkeersongeval benadeelde persoon kan tegen de verzekeraar van de civielrechtelijke aansprakelijkheid van de beweerd aansprakelijke dader geen andere rechten laten gelden dan die welke hij tegen die dader kan laten gelden.*

2. *Wanneer de strafrechter op de strafvordering beslist, dat de aan de verdachte toegeschreven misdrijven niet bewezen zijn en hem mitsdien vrijsprekt, geeft hij meteen m.b.t. de door de burgerlijke partij ingestelde vordering te kennen, dat de misdrijven waarvan de burgerlijke partij beweert dat ze de oorzaak van de door haar geleden en door de verdachte te herstellen schade waren, niet bewezen zijn ; het vonnis beperkt er zich niet toe uitspraak te doen over de bevoegdheid. Bij ontstentenis van hoger beroep van de burgerlijke partij treedt het vonnis jegens haar in kracht van gewijsde. De burgerlijke partij mag dan in een tegen de verzekeraar van de verdachte voor de burgerlijke rechter ingestelde vordering niet meer aanvoeren, dat de verdachte de misdrijven heeft gepleegd. De beslissing die op hoger beroep van het Openbaar Ministerie het vonnis, in zoverre het op de strafvordering uitspraak deed, hervormde en de verdachte veroordeelde, blijft vreemd aan de belangen van de burgerlijke partij, die geen hoger beroep instelde.*

3. *Als een vonnis jegens een partij in kracht van gewijsde is getreden, dient de berusting van die partij in het vonnis niet eens ter sprake te komen.*

The Ocean t/ Van Laer

Gelet op het bestreden arrest, op 6 januari 1972 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de arti-

kelen 1315, 1319, 1320, 1322, 1350, 3°, 1352, 1382 tot 1384 van het Burgerlijk Wetboek, 23 tot 28, 1044 en 1045 van het Gerechtelijk Wetboek, 3, 4 van de wet van 17 april 1878 bevattende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, 161, 189, 202 (wet van 10 juli 1967, artikel 1, 107°), 203 (vervangen door de wet van 31 mei 1955, artikel 2) van het Wetboek van strafvordering, 6 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen en 97 van de Grondwet,

doordat, na eraan te hebben herinnerd dat verweerder, die zich in de strafrechtelijke procedure burgerlijke partij had gesteld, geen hoger beroep aantekende tegen het vonnis van 9 december 1968 van de politierechtbank te Arendonk dat de verzekerde van eiseres (Rommens) vrijgesproken had uit hoofde van onopzettelijke verwondingen aan verweerder en onaangepaste snelheid, en zonder te betwisten dat eiseres in principe tegen de rechtstreekse vordering, door de benadeelde partij op grond van artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 tegen haar ingeleid, de excepties waarover haar verzekerde ten overstaan van het slachtoffer beschikte kon invoeren, het arrest verweerders eis ontvankelijk en gegrond verklaart en eiseres veroordeelt om aan verweerder een bedrag van 65.930 frank te betalen als schadevergoeding wegens de misdrijven, ten laste van de verzekerde van eiseres gelegd door het vonnis van 28 januari 1969 van de correctionele rechtbank te Turnhout, zetelend in hoger beroep om de beslissende redenen dat laatstvermeld vonnis « gezag van strafrechtelijk gewijsde heeft verkregen zodat 'erga omnes', het slachtoffer inbegrepen, vaststaat dat Rommens de voormelde aan verweerder schadeberokkenende misdrijven heeft gepleegd, met het gevolg dat onderhavige eis van verweerder, strekkend tot vergoeding ervan, en bij toepassing van artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 tegen de verzekeraar van Rommens gericht, principieel gegrond is », dat « de politierechter, na de vrijspraak die hij verleende, nog enkel op burgerlijk gebied zijn onbevoegdheid kon vaststellen om uitspraak te doen over de vordering van de burgerlijke partij, doch zodoende geenszins deze vordering ten gronde verwierp, zodat het gezag van zijn gewijsde enkel zijn onbevoegdheidsverklaring dekt en niet kan reiken tot de bevrijding van Rommens of dezes verzekeraar, tegenover het slachtoffer van het ongeval » en dat « zelfs al bleef zijn hoger beroep achterwege, een berusting van Van Laer in de beslissing van de politierechtbank niet bewezen is, en een berusting van zijnentwege zich trouwens enkel zou uitstrekken tot de onbevoegdheidsverklaring, doch geenszins als een ondubbelzinnige verzaking van zijn aanspraak op vergoeding zou kunnen geïnterpreteerd worden »,

terwijl het vonnis van de politierechtbank, evenals het op de strafvordering beslist dat de aan de verzekerde van eiseres toegeschreven misdrijven niet bewezen zijn en dienvolgens de verzekerde van eiseres van die telastleggingen vrijsprekt, ook over verweerders tegen de verzekerde van eiseres gerichte burgerlijke vordering beslist dat de misdrijven die, naar verweerder beweert, oorzaak zijn van de schade waarvan hij vergoeding vraagt, lastens de verzekerde van eiseres niet zijn bewezen en dienvolgens de politierechtbank onbevoegd verklaart om van die vordering kennis te nemen ; dit vonnis, mitsdien, wat de burgerlijke vordering betreft, niet enkel uitspraak

doet over de bevoegdheid maar ook over een betwisting die de grond van de zaak raakt; die beslissing, bij ontstentenis van hoger beroep van verweerder, jegens deze laatste kracht van gewijsde heeft verkregen; dienvolgens, door de exceptie van gezag van rechterlijk gewijsde die eiseres in haar conclusie tegen de vordering van verweerder inriep te verwerpen om de reden dat dit gezag, wat het vonnis van de politierechtbank betreft, enkel de onbevoegdheidsverklaring dekte, en, wat het in hoger beroep gewezen vonnis betreft, zich strafrechtelijk « erga omnes » uitstreckte, het arrest de artikelen 23 tot 28 van het Gerechtelijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878, 161, 189, 202 en 203 van het Wetboek van strafvordering schendt, en de bewijskracht van beide bovenvermelde vonnissen miskent (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek); door te zeggen dat de berusting van verweerder in de beslissing van de politierechtbank niet bewezen was, het arrest daarenboven de artikelen 1315, 1350, 3°, 1352 van het Burgerlijk Wetboek, 1044 en 1045 van het Gerechtelijk Wetboek schendt; de ten laste van eiseres uitgesproken veroordeling zodus alle grondslag mist (schending van de artikelen 6 van de wet van 1 juli 1956, 1382 tot 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet):

Overwegende dat, wanneer de politierechtbank in haar op 9 december 1968 gewezen vonnis op de strafvordering beslist dat de aan de verzekerde van eiseres toegeschreven misdrijven niet bewezen zijn en hem dienvolgens van de telastleggingen vrijspreekt, zij meteen, met betrekking tot de door verweerder tegen die verzekerde ingestelde burgerlijke vordering, te kennen geeft dat de misdrijven, welke verweerder beweert de oorzaak te zijn van de door hem geleden en door voormelde verzekerde te herstellen schade, niet bewezen zijn; dat daaruit blijkt dat, wat de burgerlijke vordering betreft, voormeld vonnis zich niet ertoe beperkt uitspraak te doen over de bevoegdheid doch tevens beslist dat het misdrijf dat aan de burgerlijke vordering ten grondslag ligt, niet bewezen is;

Overwegende dat die beslissing, bij ontstentenis van hoger beroep van verweerder, jegens hem in kracht van gewijsde is getreden;

Overwegende dat, nu verweerder, de benadeelde persoon, tegen eiseres, verzekeraar van de beweerd aansprakelijke dader, geen andere rechten kan doen gelden dan die welke hij tegen die dader kan laten gelden, hij in een tegen haar en voor het burgerlijk gerecht ingestelde vordering niet meer mocht aanvoeren dat de verzekerde van eiseres voormelde misdrijven had gepleegd noch op die grond een nieuwe vordering kon doen steunen strekkende tot herstel van de schade die door die misdrijven zou zijn veroorzaakt;

Overwegende dat, zo voormeld vonnis, in zoverre het op de strafvordering uitspraak deed, weliswaar op hoger beroep van het Openbaar Ministerie werd hervormd en de verzekerde van eiseres in hoger beroep wegens de hem toegeschreven misdrijven werd veroordeeld, die laatste beslissing echter aan de belangen van verweerder, welke geen hoger beroep instelde, vreemd blijft en de tussen verweerder en voormelde verzekerde, en derhalve diens verzekeraar, definitief beslechte betwisting, die alleen verweerders burgerlijke belangen raakt, niet opnieuw kon doen rijzen;

Overwegende dat, nu voormeld vonnis van de politierechtbank jegens verweerder in kracht van gewijsde was getreden, zijn berusting in dit vonnis niet eens ter sprake kwam;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest.

Beveelt dat melding van dit arrest zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feiten-rechter zou worden beslist;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Gent.

NOOT—Vorenstaand arrest vernietigt Hof Brussel, 6 januari 1971, *R.W.*, 1971-72, 1197. Zie PAUL HUMBLET, « Un dangereux piège à loups », *J.T.*, 1972, 707.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e KAMER—4 MEI 1973

Voorzitter: de h. Liard

Raadsheren: de hh. Boon en Wauters

Advocaten: Mrs. P. Theunis en Legrand

Erediensten—Gemeente—Vergoeding voor huisvesting van de bedienaars der erediensten—Bedrag.

De door de gemeente aan de pastoor ingevolge art. 92, 2°, van het Keizerlijk Decreet van 30 december 1809 verschuldigde vergoeding moet geapprecieerd worden in verband met de omstandigheid, dat zij als alternatief geldt voor het ter beschikking stellen van een pastorie of van een woning zelf.

Nu er ten deze geen gegronde bezwaren zijn tegen de woning die de pastoor gehuurd heeft, en nu niet blijkt, dat het hem mogelijk is om met de hem door de gemeente toegekende vergoeding binnen de parochie in de nabijheid van de kerk een voldoende comfortabele en behoorlijk onderhouden woning te huren, die aan de waardigheid en de behoeften van zijn functie beantwoordt, is het gerechtvaardigd de gemeente tot een bijpassing te veroordelen.

Stad Leuven t/ Manderfeld

Gezien in eensluidend afschrift het vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Leuven van 17 november 1970, van hetwelk geen betekening wordt voorgesteld, en tegen hetwelk op 21 december 1970 een naar termijn en vorm regelmatig beroep werd ingesteld;

Gezien de uitbreiding van vordering, door geïntimeerde geformuleerd bij besluiten;

Aangezien de oorspronkelijke bij besluiten uitgebreide vordering van geïntimeerde, die als pastoor van de Sint-Kwintens-parochie te Leuven, een in de Naamsestraat aldaar gelegen woning in huur heeft van de Commissie van Openbare Onderstand, strekte tot betaling van een met interesten en gerechtskosten te vermeerderen bedrag van 115.013 F, als bijpassing, over de jaren 1965 tot en met 1969, bij de onvoldoende geachte woonstvergoeding, door appellante toegekend;

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e KAMER—17 OKTOBER 1972

Voorzitter : de h. Holvoet

Raadsheren : de hh. Vroomans en Slachmuylder

Advocaten : Mrs. P. Speyer, De Mey en E. Matthyssens

1. Vennootschap—Vordering tot ontbinding—Afstand—Verzet van de vennootschap.

2. Geding—Afstand—Aanvaarding.

1. — Een vennootschap waartegen door vennoten een vordering tot ontbinding is ingesteld, mag zich niet tegen de afstand van die vordering verzetten, aangezien de voortijdige ontbinding in strijd is met de vervulling en de voortzetting van haar maatschappelijk doel.

2. — De afstand van geding moet niet aangenomen worden door de partij aan wie hij betekend is, wanneer hij gedaan wordt alvorens de tegenpartij conclusie heeft genomen over het onderwerp van de vordering waarvan wordt afgezien (art. 825 Ger.W.).

P.V.B.A. Transporten Kyckling t/ Kyckling e.a.

Gezien in regelmatige vorm voorgelegd de door de wet vereiste gedingstukken (vonnis Kh. Antwerpen 26 augustus 1969) ;

Overwegende dat tweede, derde, vierde en vijfde geïntimeerden niet verschijnen ter zitting van 19 januari 1972, waarvoor ze herdaagd werden ten verzoeken van eerste geïntimeerde, die vordert dat het tussen te komen arrest zal geacht worden op tegenspraak te zijn geweest, bij toepassing van artikel 751 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Overwegende dat het hoger beroep, regelmatig naar vorm, binnen de wettelijke termijn ingesteld werd ; dat het ten onrechte is dat eerste geïntimeerde beweert dat het niet ontvankelijk zou zijn daar het bestreden vonnis op verzoek van eerste geïntimeerde en van appellante betekend werd aan tweede, derde en vierde geïntimeerden, die geen beroep ingesteld hebben, zodat het vonnis, volgens hem, definitief is geworden ten opzichte van tweede, derde en vierde geïntimeerden en voor eerste geïntimeerde die er de uitvoering van nastreefde, hetzij van de vier deelgenoten ;

Overwegende dat de eerste geïntimeerde daar ten onrechte van afleidt dat appellante, de vennootschap, dan ook geen eigen belang meer kan doen gelden, met voor gevolg dat het beroep van appellante niet ontvankelijk zou zijn bij gebrek aan belang ; dat de vennootschap inderdaad een zelfstandige rechtspersoon uitmaakt met afzonderlijk patrimonium, afgescheiden van haar vennoten en dat het niet kan betwist worden dat het bestreden vonnis geen kracht van gewijsde heeft ten opzichte van appellante ;

Overwegende dat de eis van tweede, derde en vierde geïntimeerden, deelgenoten van appellante, deze laatste evenals eerste geïntimeerde gedagvaard hadden om de ontbinding van appellante te bekomen en een of meer vereffenaars te horen aanstellen, maar dat de drie aanleggers ter zitting verklaarden afstand te doen van hun vordering met betaling van de gerechtskosten ;

Overwegende dat de verweerders, luidens dit vonnis die afstand niet aanvaardden en dat de eerste rechter de

Aangezien de eerste rechter, na vastgesteld te hebben dat bij de becijfering van het gevorderd gedrag geen rekening werd gehouden met de op het voordeel in natura ingehouden belasting, de vordering inwilligde voor een bedrag van 107.813 F, waarmee geïntimeerde het eens is ;

Aangezien het aangevochten vonnis terecht heeft overwogen dat de door appellante aan de pastoor ingevolge artikel 92/2° van het keizerlijk decreet van 30 december (en niet 6 november, zoals verkeerdelijk vermeld) 1809 verschuldigde vergoeding, die haar bekrachtiging vindt in artikel 131, 13° van de gemeentewet, moet geapprecieerd worden in verband met de omstandigheid dat zij als alternatief geldt voor het ter beschikking stellen van een pastorie of van een woning zelf ;

Aangezien appellante zich beroept op het feit dat de woning, — die nochtans volgens geïntimeerde, zonder daarin te worden tegengesproken, sinds vele jaren door de pastoor van de Sint-Kwintensparochie wordt betrokken —, groter is dan noodzakelijk, doch deze beschouwing op zichzelf niet ter zake dienend is, vermits vaststaat dat oude herenwoningen, als deze, in het algemeen een relatief geringe huurprijs opleveren, wat overigens terzake, waar die huurprijs, alle lasten inbegrepen, minder dan 5.000 F per maand bedraagt, blijkbaar eveneens het geval is ;

Aangezien de omstandigheden dat geïntimeerde zijn broeder, aalmoezenier bij het leger, eveneens onderdak verschaft in deze ruime, maar daarom niet duurdere woning, dan ook zonder incidentie blijft op de beoordeling van onderhavige betwisting ;

Aangezien, waar niet blijkt dat geïntimeerde in de mogelijkheid was of zou zijn, met de hem toegekende woonstvergoeding, binnen de parochie, in de nabijheid van de kerk, een voldoende comfortabele en behoorlijk onderhouden woning in huur te nemen, die aan de waardigheid en aan de behoeften van zijn functie beantwoordt, de vordering door de eerste rechter terecht werd ingewilligd ;

Aangezien de bij wijze van uitbreiding van vordering voor de jaren 1970 en 1971 geëiste bedragen, gegrond voorkomen en op zichzelf overigens door appellante niet worden betwist ;

Om deze redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Alle andere, meer omvattende of strijdige besluiten verwerpend ;

Ontvangt het beroep ;

Bevestigt het aangevochten vonnis ;

En rechtdoende op de uitbreiding van vordering, veroordeelt appellante om aan geïntimeerde bijkomend te betalen het bedrag van 33.880 F, vermeerderd met de gerechtelijke interesten vanaf 29 augustus 1972, datum van de formulering dezer uitbreiding in conclusies ;

Verwijst appellante in de gerechtskosten.

NOOT—Een niet-officiële vertaling van het Keizerlijk Decreet van 30 december 1809 is te vinden in het *Administratief Lexicon*, Tw. Kerkfabrieken, blz. 84 e.v. Op blz. 69 worden de verplichtingen van de gemeente tegenover de pastoor besproken.

vennootschap ontbonden verklaarde en vijfde geïntimeerde als vereffenaar aanstelde ;

Overwegende dat eerste geïntimeerde thans inroept dat appellante zich voor de eerste rechter, eveneens als hij, tegen de afstand van vordering verzet heeft, zoals blijkt uit het bestreden vonnis, dat eveneens vermeldt dat appellante vertegenwoordigd was door de raadsman van eerste geïntimeerde, die toen niet meer zaakvoerder was, vervangen zijnde door tweede geïntimeerde, dame H. Peiffer, die nochtans niet voor de vennootschap verscheen ;

Overwegende dat de vennootschap zich niet mocht verzetten tegen de afstand door die drie vennoten, van de vordering in ontbinding van de rechtspersoon daar de vroegtijdige ontbinding in strijd was met de vervulling en de voortzetting van haar maatschappelijk doel ; dat de betekening van het bestreden vonnis die eveneens ten verzoeken van appellante gebeurde, blijkbaar niet gedaan werd door tussenkomst van het orgaan van die vennootschap, waarvan de naam trouwens niet aangeduid werd, en in elk geval een akte uitmaakt die in strijd is met het maatschappelijk doel van appellante ; dat tweede geïntimeerde toen ze als zaakvoerster van appellante, in naam van deze maatschappij beroep aantekende tegen het bestreden vonnis, dit dan ook geldig en in het belang van gezegde vennootschap deed ;

Overwegende dat artikel 825 van het Gerechtelijk wetboek, dat sinds 1 januari 1969 van toepassing is, voorziet dat de afstand van geding niet moet aangenomen worden door de partij aan wie hij betekend is, wanneer hij zoals ter zake, gedaan wordt alvorens de tegenpartij conclusie heeft genomen over het onderwerp van de vordering waarvan wordt afgezien ;

Overwegende dat de eerste rechter dan ook ten onrechte geen gevolg heeft gegeven aan de afziening van tweede, derde en vierde geïntimeerden, de vennootschap ontbonden verklaard heeft en een vereffenaar aanstelde ;

Om deze redenen,

Het Hof, na beraadslaging :

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Rechtsdoende bij arrest dat geacht wordt op tegenspraak te zijn gewezen ten opzichte van tweede, derde, vierde en vijfde geïntimeerden ;

Alle andere of strijdige besluiten als ongegrond verwerpende ;

Ontvangt het beroep en verklaart het gegrond ;

Doet het bestreden vonnis te niet ;

Wijzigende : Stelt vast dat tweede, derde en vierde geïntimeerden voor de eerste rechter verklaard hebben afstand te doen van hun vordering, met betaling van de gerechtskosten, alvorens appellante en eerste geïntimeerde conclusie genomen hadden over het onderwerp van de vordering waarvan wordt afgezien ;

Geeft akte aan tweede, derde en vierde geïntimeerden van hun afstand, en stelt vast dat er van het ogenblik van die afstand geen vordering in ontbinding van appellante meer hangende is ;

Laat de kosten van eerste aanleg, tot en inbegrepen het bestreden vonnis, ten laste van tweede, derde en vierde geïntimeerden ;

Verwijst eerste geïntimeerde in de kosten van het beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e KAMER—26 APRIL 1973

Voorzitter : de h. Vanparys

Raadsheren : de hh. Van Bever en Van Balberghe

Advocaat-generaal : de h. De Geest

Advocaten : Mrs. M. Denijs, G. Baert, G. van Hecke, L.J. Martens en C. De Baeck

Radio en televisie—Interview in het kader van een reportage—Eis tot schadeloosstelling van de geïnterviewde wegens niet-nakoming van beweerde contractuele verbintenissen en wegens onrechtmatige daad—Ter kennisneming van de hoven en rechtbanken—Taak van de B.R.T.—Recht van 'nakeuring' van de geïnterviewde—Recht van terugneming—Geïnterviewde met politieke functie—Beding van terugneming—Verknipping en samenvoeging met interview van anderen—Mogelijke tekortkomingen van de B.R.T.—Bewijs—Onderzoeksverrichting ten overstaan van het Hof—Vertrouwelijke stukken.

Geïntimeerde, die in het kader van een TV-reportage door een journalist van de B.R.T. geïnterviewd werd, vordert herstel van schade, beweerend dat de B.R.T. bepaalde verbintenissen aangaande m.b.t. het voorwerp van de reportage, de afwezigheid van politieke tendens ervan en de 'nakeuring' ; hij houdt staande, dat de B.R.T. die verbintenissen niet is nagekomen en dat zijn persoonlijke rechten geschonden zijn.

De beslechting van het geschil sluit in dat de rechter uitmaakt of de B.R.T. enige schuld treft wegens tekortkoming aan contractuele verbintenissen en/of wegens onrechtmatige daad. De opwerping van de B.R.T. dat de civiele rechter niet bevoegd is om van het geschil kennis te nemen is niet gegrond.

Ten deze is geen contractuele verbintenis betreffende het voorwerp van de reportage en het weren van een politieke tendens bewezen, maar de B.R.T. was, afgezien daarvan, verplicht zich in de reportage — over elektriciteitsbedeling — van een politieke stelling te onthouden.

De 'nakeuring' die aan geïntimeerde werd toegezegd is naar haar inhoud niet nauwkeurig bepaald. Een redelijke benadering van het begrip keuring of 'nakeuring' als eigen recht van de geïnterviewde in het kader van een TV-reportage, vereist niet het nazien en toetsen van hetgeen anderen in de gehele reportage te berde brengen.

De vrijwillige instemming van geïntimeerde met de medewerking aan de reportage behelst, dat hij zijn bijdrage niet terugneemt, tenzij hiertoe een ernstige grond bestaat. Dit klemmt vooral in een geval waarin het vraaggesprek economische informatie tot voorwerp heeft en de geïnterviewde een politieke functie bekleedt en informatie verstrekt die hij bezit in de uitoefening van een publieke functie. Een willekeurig recht van terugneming zou daarentegen de B.R.T. verhinderen zijn opdracht — volledige en objectieve informatie — naar behoren te volbrengen. Wel kan een vrijwillige medewerker vrije terugneming bedingen, maar een dergelijk beding is ten deze niet bewezen. Dat woord en beeld van de geïnterviewde verknijpt en met woord en beeld van anderen samengevoegd worden brengt op zichzelf geen vrijheid van terugneming mee.

Voor zover zou bewezen zijn, dat de geïnterviewde

tegen zijn wil in betrokken werd in een reportage met politieke tendens, dat zijn voorkomen en antwoorden niet eerlijk en trouw werden weergegeven ofwel nadelig werden voorgesteld, kan die handelwijze onrechtmatig voorkomen als een verzuim van verplichtingen opgelegd door art. 28 van de Wet van 18 mei 1960 en door de 'voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake Radio- en Televisieberichtgeving', en als een gebrek aan normale voorzichtigheid en zorgzaamheid in het maatschappelijk verkeer. Om met kennis van zaken te kunnen oordelen beveelt het Hof de beeld- en geluidsband van het vraaggesprek met de geïnterviewde en van de reportage in haar geheel voor het Hof af te rollen.

Vertrouwelijke stukken die door een van de diensten van de B.R.T. ten behoeve van de directeur-generaal opgesteld zijn, behoren alleen de B.R.T. en mogen slechts met machtiging van de leiding in handen van personen buiten die leiding gegeven worden. Nu die stukken ten deze blijkbaar onrechtmatig in het bezit van de wederpartij van de B.R.T. gekomen zijn, beveelt het Hof ze uit het debat te weren.

De Belgische Radio en Televisie, Instituut van de Nederlandse Uitzendingen t/ Van den Daele

Appellant heeft ter rechter tijd en naar de vorm regelmatig hoger beroep ingesteld tegen een vonnis dd. 14 oktober 1968 van de rechtbank van eerste aanleg te Gent.

Dit vonnis beschikt op de vordering van geïntimeerde: in de redengeving, dat dienstnota's die door geïntimeerde overgelegd worden en van appellant uitgaan niet geweerd worden uit de debatten, dat appellant wederrechtelijk het verzet van geïntimeerde is voorbijgegaan en moet instaan voor de aldus door geïntimeerde opgelopen schade;

in het beschikkend gedeelte: dat appellant veroordeeld wordt tot betaling van 1 fr. als vergoeding van extrapatrimoniale schade en dat vermogensschade wordt uitgesloten; dat het vonnis zal voorgelezen worden via de Nederlandse Televisieuitzendingen op straffe van een schadevergoeding van 25.000 fr.; dat appellant verbod gedaan wordt gebruik te maken van woord en beeld van geïntimeerde in het interview "Dure Electriciteit"; dat, zover de voorlezing niet gedaan wordt, geïntimeerde vermag het vonnis te laten publiceren in één door hem gekozen Belgische krant op kosten van appellant; dat de kosten van het geding ten laste zijn van appellant.

Partijen hebben hun middelen in openbare rechtszitting voorgedragen en het Openbaar Ministerie, in de persoon van advocaat-generaal Stévigny, werd in openbare rechtszitting gehoord.

De overgelegde stukken werden ingezien.

Toepassing werd gemaakt van artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935.

Appellant vraagt de heropening van de debatten op grond van een passus van het advies van het Openbaar Ministerie waarin uit de overgelegde stukken wordt afgeleid dat geïntimeerde "nakeuring" toekwam van zijn vraaggesprek "binnen het raam van de gemonteerde reportage". Nu die afleiding geschiedde op grond van de overgelegde bescheiden en die bescheiden door partijen in hun konklusies uitvoerig werden behandeld, voert appellant ten onrechte aan dat een nieuw stuk, feit of gegeven voorhanden is sinds de debatten gesloten werden.

1. Op 3 februari 1967 wordt de heer Van den Daele,

senator, schepen van de stad Gent en voorzitter van het Beheerscomité van de Openbare Sector Electriciteit, door de heer De Wilde, redactiesecretaris B.R.T., verzocht medewerking te verlenen aan een T.V.-reportage over de structuur van de electriciteitssector in België. Tegelijk wordt tussen hen enige voorbereidende bespreking gevoerd over het voorwerp van de reportage en over vragen die in aanmerking konden komen.

Op 10 februari 1967 wordt het vraaggesprek gehouden in het schepenkabinet te Gent, nadat de heren Van den Daele en De Wilde de vragen nog eens vluchtig hadden overzien. Aansluitend met het interview wordt aan geïntimeerde toegezegd dat hij op een te bepalen datum gelegenheid zal krijgen de opname na te gaan. De verslagen, welke de betrokkenen over het verloop van feiten naderhand op schrift gesteld hebben, vermelden op dit laatste punt enigszins afwijkende bewoordingen: redactiesecretaris De Wilde gewaagt van beluisteren van de door senator Van den Daele afgelegde verklaringen, terwijl deze laatste stelt dat hij vroeg: "het is wel verstaan dat ik nakeuring krijg" en hierop een bevestigend antwoord ontving.

Op 14 februari 1967 – de brief vermeldt bij vergissing 14 december 1967 – schrijft geïntimeerde Van den Daele aan de directeur-generaal van de B.R.T. dat hem een interview werd afgenomen door M. De Wilde over de electriciteitsvoorziening, dat "dit interview niet mag worden uitgezonden... zonder zijn voorafgaande nakeuring" en dat hij daaromtrent een onderhoud vraagt.

De directeur-generaal antwoordt op 15 februari dat hij in afwachting van dit onderhoud de betrokken medewerkers ervan op de hoogte bracht dat geïntimeerde zich verzet tegen de uitzending van het vraaggesprek "met dien verstande dat (geïntimeerde) Van Den Daele het vooraf wenst na te keuren".

Op 24 februari 1967 schrijft de directeur-generaal aan geïntimeerde dat hij zich de volgende maandag in het omroepgebouw ter beschikking houdt "voor het weergeven van het vraaggesprek dat u hebt toegestaan aan de Vlaamse tv in verband met een enquête over de stroomvoorziening".

Op 27 februari 1967 wordt in het omroepgebouw alleen de band met de volledig verklaringen van geïntimeerde overgelegd en vraagt deze laatste te horen hetgeen uit die verklaringen na verknipping werd behouden "met de aanknoping bij de antwoorden van andere onder-vraagden" in dezelfde reportage.

Hierop wordt afwijzend geantwoord en geïntimeerde deelt mede dat alsdan al zijn verklaringen dienen achterwege te blijven. Redactiesecretaris De Wilde werpt op dat, indien geïntimeerde zijn weigering handhaaft, hij ertoe gehouden is overeenkomstig de "voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake radio- en TV-berichtgeving" die weigering uitdrukkelijk bekend te maken aan de kijkers. Geïntimeerde brengt beslist bezwaar uit tegen die bekendmaking.

In zijn brief dd. 28 februari 1967 aan de directeur-generaal bevestigt geïntimeerde zijn op 27 februari ingenomen standpunt. Hij stelt dat de voornaamste reden van zijn weigering hierin gelegen is "dat zinnen uit hun verband genomen bij de kijkers een andere weerklank kunnen hebben dan deze die de spreker heeft gewild, onafgezien van de objectiviteit van de montage-journalist, die ik niet betwijfel". Hij stelt nog dat hij uitdruk-

kelijk nakeuring heeft gevraagd van het interview en dat, zolang dit niet is gebeurd, hij alleen meester blijft van zijn woorden en van zijn naam. Hij verzoekt zijn interview totaal als niet bestaande te beschouwen.

Op 14 maart 1967 antwoordt de directeur-generaal dat naar zijn mening de B.R.T. geen gelegenheid tot "nakeuring" moet verlenen, dat zij nochtans uit fair-play bereid is "de opname ... te laten horen en hierbij de gedeelten aan te geven welke voor uitzending werden gekozen", dat geen inzage kan gegeven worden van wat uit de bijdrage van de andere ondervraagden in de eindmontage werd overgehouden.

Na een paar brieven die leiden tot een onderhoud tussen de heer Van Den Daele en Directeur-generaal Vandebussche en na dit onderhoud schrijft laatstgenoemde op 24 maart 1967 aan geïntimeerde dat tussen hen geen overeenstemming werd bereikt, dat de briefschrijver vaststelt dat geïntimeerde geen genoegen neemt met de kennisneming van de integrale tekst van het door hem toegestane vraaggesprek "waarop de voor uitzending uitgekozen fragmenten ten uwen behoeve zorgvuldig waren aangeduid", dat besloten werd de enquête integraal te laten uitzenden de volgende woensdag.

Bij exploit dd. 25 maart 1967 vordert de heer Van Den Daele in kort geding verbod voor de B.R.T. het van hem opgenomen interview uit te zenden en aanstelling van een sekwester die de filmrol en toonband zal bewaren. Bij presidiaal bevel dd. 28 maart 1967 van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel wordt beslist "dat er geen aanleiding bestaat tot kort geding". Dit bevel wordt bevestigd bij arrest dd. 29 maart 1967 van het hof van beroep te Brussel.

Op 29 maart 1967 wordt de reportage, waarin benevens geïntimeerde andere personen optraden die al dan niet lid waren van het hierboven vermelde Beheerscomité, uitgezonden.

2. De vordering van geïntimeerde steunt op aansprakelijkheid van de wederpartij uit contractuele verbintenissen en/of uit onrechtmatige daad en op schade die aan geïntimeerde berokkend werd door tekortkoming aan die verbintenissen en/of door onrechtmatige daad. Zij strekt ertoe de ingeroepen schade te vergoeden door herstel in natura benevens uitkering in geld.

Het opgeworpen geschil betreft, zoals de vordering gesteld wordt, een subjectief recht van geïntimeerde dat hem toekomt uit een, naar zijn stelling, met de wederpartij gesloten overeenkomst en/of uit zijn persoonlijkheidsrecht dat hij ook voorstelt als een eigendomsrecht.

In onderwerpelijk geval komt dit subjectief recht voor als een burgerlijk recht, dat in zijn bestaan en inrichting stoelt op het Burgerlijk Wetboek en dat geen deelneming insluit in de uitoefening van de macht die van de Natie uitgaat. Of het gaat om een burgerlijk recht dan wel over een politiek recht heeft overigens geen beslissend belang, nu de kennisneming van geschillen zoals het onderwerpelijke niet toevertrouwd werd door de wetgevende macht aan een ander rechtscollege dan de civiele rechtsmacht.

Appellant werpt vergeefs op dat de vordering er wezenlijk toe strekt controle uit te oefenen op zijn beslissing geen gevolg te geven aan het verzoek van geïntimeerde zijn optreden in de reportage niet uit te zenden, en aldus haar aan censuur te onderwerpen. Die opwerping is niet verenigbaar met de proceshandelingen waarin de vordering

omschreven wordt en waaruit blijkt dat bepaalde tekortkomingen aan contractuele verbintenissen en/of onrechtmatige gedragingen van appellant worden ingeroepen, dat die handelingen de contractueel verkregen of uiteraard bestaande persoonlijkheidsrechten van geïntimeerde krenken en hem deswege schade toebrengen. Zover bij het onderzoek van de zaak geen bewijs zou blijken voorhanden te zijn van de ingeroepen tekortkomingen, onrechtmatige gedragingen, krenking van rechten van geïntimeerde of schade, moet zulks leiden tot ongegrondheid van de vordering, geenszins tot een beslissing van onbevoegdheid van de civiele rechter.

Dat de beoordeling en de beslechting van de ingestelde vordering insluit dat de civiele rechter nagaat en uitmaakt of appellant schuld treft wegens tekortkoming aan contractuele verbintenissen en/of wegens onrechtmatige daad maakt geen inmenging uit in de macht of bevoegdheid van een openbare instelling of geen overname van die macht of bevoegdheid, doch de uitoefening van de eigen taak van de civiele rechter zoals die door de grondwet werd vastgelegd. De beoordeling van de vordering en de beslechting van het geschil behelzen niet dat de beslissing van appellant als openbare instelling hervormd wordt en/of door een afwijkende beslissing wordt vervangen, doch louter dat appellant schuld zou hebben in zijn gedragingen die aangeklaagd worden en die de rechten van geïntimeerde krenkten en schade veroorzaakten.

De opwerping vanwege appellant dat de civiele rechter niet bevoegd is om kennis te nemen van onderwerpelijk geschil is dienvolgens niet gegrond.

3. Geïntimeerde stelt dat appellant tegenover hem betreffende het vraaggesprek bepaalde verbintenissen aanging, met name :

- bepaling van het voorwerp van het interview tot de juridische organische structuur van de electriciteitsbedeling,
- afwezigheid van een bepaalde politieke tendens als stelling van de reportage,
- "nakeuring" verlenen aan de heer Van Den Daele,
- beperking van de reportage en de vraaggesprekken daaromtrent tot de leden van het Beheerscomité.

Uit de overgelegde stukken die hierboven onder 1 werden behandeld ligt geen bewijs voor dat appellant aangaande het interview uitdrukkelijk een andere verbintenis aanging tegenover geïntimeerde dan de zogeheten "nakeuring".

Wel stelt geïntimeerde, in de voorstelling van het verloop van feiten, zoals hij die verhaalt in zijn brief dd. 28 maart 1967 aan zijn raadsman, dat redactiesecretaris De Wilde bij de aanvankelijke bespreking hem uitlegging verstrekke over de reportage waaruit geïntimeerde afleidde dat het ging om de structuur van de electriciteitsbedeling, dat de heer De Wilde alsdan verklaarde dat hij geen "thesis ensceneren" zou, dat dezelfde op de vraag van geïntimeerde wie er bij de reportage nog zou ondervraagd worden, slechts namen noemde van leden van het Beheerscomité, doch die gegevens komen niet voor in het verslag dat redactiesecretaris De Wilde op 1 maart 1967 opmaakte omtrent het verloop van feiten. De feiten zijn slechts bewezen in de maat waarin zij overeenstemmend uit de gezamenlijke verslagen blijken. In de briefwisseling wordt daarenboven van geen andere verbintenis gewag gemaakt dan van die tot "nakeuring",

terwijl dan toch moet aanvaard worden dat indien partijen hun eisen gingen op schrift stellen en schriftelijk een gerezen betwisting voortzetten, zoals zulks gebeurde vanaf 28 februari 1967, zij niet zouden verzuimen het geheel van de verbintenissen aan te stippen.

De voorstelling van het feitenverloop in de brief van de heer Van den Daele dd. 28 maart 1967 betreffende de bepaling van het voorwerp van de reportage en de personen die zouden ondervraagd worden is overigens niet genoegzaam nauwkeurig en omstandig om eruit af te leiden dat de aangestelde van de B.R.T. zich ertoe verbond de reportage te beperken tot de juridisch-organische structuur van de electriciteitsbedeling en tot de leden van het Beheerscomité. De passages uit die brief betreffende die punten komen erop neer dat geïntimeerde uit het gesprek met redactiesecretaris De Wilde afleidde dat de reportage geen tendens zou laten blijken die politiek geëngageerd was, zoals nationalisatie van de electriciteitssector, en geïntimeerde niet zou betrekken in een dergelijke kiespolitieke stellingneming.

Een verbintenis van appellant op het eerste, het tweede en het vierde punt is derhalve niet bewezen.

Aanvullende bewijsoverlevering door getuigen of verhoor van partijen komt in onderwerpelijk geval niet aanwezig voor. Partijen stellen het feitenverloop voor als verwezenlijkt buiten elke aanwezigheid van getuigen, terwijl zij anderzijds, elk van zijn kant, een volledig verslag voorbrengen dat zo uitdrukkelijk gesteld is dat redelijkerwijs niet kan verwacht worden dat een verhoor hiervan afwijkende gegevens zou bijbrengen, en terwijl de briefwisseling de feitelijke gegevens duidelijk aantoonde.

Hoewel geen contractuele verbintenis van appellant betreffende het weren uit de reportage van een bepaalde politieke tendens bewezen is, toch dient appellant ingevolge zijn wettelijke opdracht "streng objectiviteit" in acht te nemen en is het hem verboden "uitzendingen te geven die een belediging uitmaken voor andermans overtuiging" (art. 28, § 1 en 2, Wet 18 mei 1960). De "voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake Radio- en Televisieberichtgeving" voorzien o.m. dat ingevolge de objectiviteitsplicht "de radio- en televisiejournalist geen eigen standpunt mag innemen, noch de indruk wekken de standpunten die hij weergeeft aan te kleven (achtste voorschrift)". Hieruit moet afgeleid worden dat appellant, ongeacht contractuele verbintenissen, ertoe gehouden was in zijn onderwerpelijke reportage het verkondigen of het aankleven van een politieke stelling betreffende de electriciteitsbedeling achterwege te laten.

Geïntimeerde voert aan dat in de reportage een politieke tendens of stelling ligt waar zij betoogt dat de prijs van de electriciteit voor huishoudelijk gebruik in België duur is in vergelijking met de buurlanden, alsook waar het vraaggesprek in woord en beeld verknipt werd in die richting. Zover het vraaggesprek met de heer Van Den Daele naar objectiviteit werd opgenomen en zover het eerlijk en trouw werd verwerkt bij de verknipping en de montage van de enquête kan bezwaarlijk aanvaard worden dat een politieke tendens of stelling wordt verkondigd of aangekleefd in een reportage die, op grond van de aldus opgenomen en verwerkte gegevens verstrekt door de ondervraagde personen, laat kennen dat de hierboven omschreven prijs in België duur uitvalt tegenover die van de buurlanden. Dergelijke tendens of stelling

ligt evenmin in de kwalificatie van de reportage als "Anatomie van België – Dure Electriciteit".

De kennisgeving van de hogere prijs in het Rijk is de uitdrukking van de uitkomst van een vergelijking van feitelijke economische gegevens en de zoëven vermelde kwalificatie is een voorafgaande aanwijzing van de uitkomst. Zulks laat geen staats- of partijpolitieke ideologie of binding blijken.

Een tekortkoming aan een contractuele verbintenis of een onrechtmatig doen of laten vanwege appellant is dienvolgens vooralsnog niet bewezen in verband met het verkondigen of aankleven van een politieke tendens of stelling in de reportage.

Of bij het verknippen van het vraaggesprek met geïntimeerde en/of bij samenstelling van de reportage een politieke tendens of stelling werd voorgestaan – waarin dan niet begrepen is de kennisgeving van de hogere prijs van de electriciteit in het Rijk tegenover de buurlanden en evenmin de hierboven vermelde kwalificatie van de reportage – kan eerst blijken bij de voorstelling van de reportage, die hierna onder 6 wordt behandeld.

De "nakeuring" die vanwege appellant aan geïntimeerde werd toegezegd is naar haar inhoud niet nauwkeurig bepaald.

Uit de briefwisseling blijkt dat appellant ermede instemde geïntimeerde te laten kennis nemen van de integrale tekst van het door hem toegestane vraaggesprek en hierbij zorgvuldig de fragmenten aan te duiden die voor de uitzending waren uitgekozen.

Dat de bij de voorafgaande bespreking en het vraaggesprek aan geïntimeerde toegezegde "nakeuring" verder ging dan hetgeen waarmede appellant naar luid van de briefwisseling instemde en meer bepaald zou beduid hebben dat de samenhang van de behouden gedeelten van het interview met de antwoorden van de andere in de reportage ondervraagde personen moest voorgesteld worden aan geïntimeerde, wordt niet bewezen. Een redelijke benadering van het begrip keuring of "nakeuring", als eigen recht van de persoon die een vraaggesprek toestaat in het raam van een TV-reportage, vereist evenmin nazicht en toetsing van hetgeen anderen in de gehele reportage naar voor brengen. De reportage is de schepende arbeid van de TV-journalist en de instelling die hem opdracht gaf; de ondervraagde weet uiteraard dat nog anderen ondervraagd worden en neemt te dezen de passende voorzichtigheid in acht; de antwoorden van de andere ondervraagden zijn vrije uitingen van vrije meningen waarop geen toezicht toekomt aan de overige deelnemers aan de reportage. Daarenboven bleek vóór de uitzending niet dat misbruik gemaakt werd van het optreden van geïntimeerde in de reportage, door verknipping in woord en/of beeld of door aanknopen met antwoorden van andere ondervraagden; er was alsdan evenmin aanwijzing van gevaar voor dergelijk misbruik.

Geen tekortkoming vanwege appellant aan zijn genomen verbintenis tot verlenen van "nakeuring" aan geïntimeerde is dienvolgens bewezen.

4. Geïntimeerde voert aan dat hij over zijn persoon mag beschikken, dat hij deswege "het principieel exclusief recht heeft over hetgeen hij met zijn wezen produceert aan stem en beeld te beschikken", dat hij, na het interview en vóór de uitzending of de publicatie, steeds vrijheid geniet tot terugneming van hetgeen hij in woord en beeld uitbracht.

Als vrijwillig medewerker aan een reportage, die met zijn weten gehouden werd door een TV-journalist van de B.R.T. en die informatie van algemeen belang en intense publieke belangstelling tot voorwerp had, beseftte geïntimeerde noodzakelijk dat zijn woord en beeld bestemd waren om uitgezonden te worden ten gerieve van het publiek; hij beseftte even noodzakelijk dat de uitzending zou geschieden na verknipping en in samenhang met woord en beeld van andere ondervraagden. De vrijwillige instemming met die medewerking behelst redelijkerwijs dat de betrokkene zijn bijdrage niet terugneemt, tenzij hiertoe ernstige grond voorhanden is.

Dit klemmt vooral in onderwerpelijk geval waarin het vraaggesprek tot voorwerp had economische informatie zoals de electriciteitsbedeling en de ondervraagde een politieke functie bekleedt en informatie verstrekt die hij bezit in de uitoefening van een publieke functie. Het beantwoordt aan de vereisten van het maatschappelijk verkeer dat in die omstandigheden een redelijke belangenafweging tussen de informatieplicht van de met berichtgeving belaste instelling en het informatierecht van het publiek enerzijds en het privaat persoonlijkheidsrecht anderzijds ertoe leidt enige voorrang te verlenen aan de eerste twee gegevens (vgl. K. Rimanque, Preadvies over Vrijheid van Informatie en Vrijheid van Mening i.v.m. de Uitzendingen van Radio en Televisie, R.W. 1969-70, 1601 en volg., o.m. nummer 58; H. Vandenberghe, Preadvies over Bescherming van het Privéleven en Recht op Informatie via de Massamedia, R.W. 1969-70, 1457 en volg., o.m. nummer 9; H. Vandenberghe, Preadvies over Eer en Goede Naam in Belgisch Privaatrecht, uitgegeven bij Tjeenk Willink 1972, nummers 12 en 14).

De uitoefening van een willekeurig recht van terugneming van woord en beeld in een reportage als de onderhavige brengt daarenboven teweeg dat de B.R.T., die opgericht werd als een openbare instelling belast met de openbare radio- en televisiedienst en uit haar aard gehouden is tot volledige en objectieve informatie, verhinderd wordt haar normale en verplichte opdracht naar behoren te volbrengen.

Wel kan de vrijwillige medewerker aan een TV-reportage vrije terugneming bedingen of daaromtrent voorbehoud maken bij de voorbereiding of de opname van het interview, doch in onderwerpelijk geval is geen dergelijk beding of voorbehoud bewezen.

Dat woord en beeld van de ondervraagde verknipt worden en samengevoegd met woord en beeld van anderen brengt op zichzelf geen vrijheid van terugneming mede. De met uitzending belaste instelling brengt in de uitoefening van haar normale opdracht verknipping en samenvoeging tot stand op haar verantwoordelijkheid en is gehouden tot eerlijke en trouwe weergave van woord en beeld van de ondervraagde; hierin, mitsgaders in de vorderingsrechten van de ondervraagde op grond van die verplichting, ligt een reële waarborg voor de handhaving of herstelling van de persoonlijkheidsrechten van de ondervraagde. Daarenboven heeft appellant een genoegzame gelegenheid tot nazicht en "nakeuring" verleend aan geïntimeerde, zoals hierboven betoogd werd.

Toen geïntimeerde zich tegen de uitzending van het door hem gevoerde vraaggesprek verzette en verzocht het integraal uit de reportage te weren wees niets aan dat dit vraaggesprek niet eerlijk en trouw in de repor-

tage was opgenomen en verwerkt of niet eerlijk en trouw zou uitgezonden worden.

Samengevat blijkt niet dat geïntimeerde over een recht van terugneming beschikte of dat er een grond tot terugneming voorhanden was.

5. De aanvoering van geïntimeerde dat hem geen kans gegund werd nazicht uit te oefenen op het filmbeeld dat bij het vraaggesprek werd opgenomen, is niet gegrond.

De briefwisseling wijst uit dat geïntimeerde op dit punt geen bezwaar uitbracht, terwijl de van hem uitgaande voorstelling van feiten vermeldt dat appellant aanbod deed de beelden in kleinere afmeting te laten schouwen en dat hij dit aanbod afwees omdat geweigerd werd "dit te horen wat weerhouden werd in aanknoping bij de antwoorden van andere ondervraagden".

Er ligt derhalve geen bewijs voor van tekortkoming van appellant aan contractuele verbintenissen of van onrechtmatig doen of laten in zijn hoofde op de hierboven behandelde en door geïntimeerde ingeroepen punten. Het door geïntimeerde uitgebrachte verzet tegen de uitzending van zijn vraaggesprek komt dan ook als niet gegrond voor.

6. Benevens hetgeen voorafgaat roept geïntimeerde tot staving van zijn vordering de aansprakelijkheid van appellant in voor de schade veroorzaakt door het verknippen van het door hem toegestane vraaggesprek, de montage en de uitzending van de reportage. Hij houdt o.m. voor dat het verknippen geschiedde "in een politieke tendens", dat zijn woord en beeld niet eerlijk en trouw werden weergegeven en nadelig werden voorgesteld.

Zover zou bewezen worden dat geïntimeerde tegen zijn wil in geëngageerd werd in een reportage die een politieke tendens of stelling verkondigt of aankleeft, dat zijn voorkomen en antwoorden niet eerlijk en trouw werden weergegeven ofwel nadelig werden voorgesteld, kan die handelwijze onrechtmatig voorkomen als verzuim van verplichtingen opgelegd door de wet van 18 mei 1960 onder art. 28 en door de "voorschriften, gebruiken en aanbevelingen inzake Radio- en Televisieberichtgeving" en als gebrek aan normale voorzichtigheid en zorgzaamheid in het maatschappelijk verkeer; die handelwijze kan tevens als noodzakelijk gevolg schade veroorzaken aan geïntimeerde.

Ten aanzien van de politieke tendens of stelling wordt hier opnieuw aanvaard dat de kennisgeving door de reportage dat de prijs van de electriciteit voor huishoudelijk gebruik in België duur is tegenover de buurlanden en dat de kwalificatie van de uitzending als "Anatomie van België - Dure Electriciteit" geen politieke tendens of stelling inhoudt.

Ten einde met kennis van zaken het geschil te beoordelen en te beslechten betreffende de aansprakelijkheid van appellant op het stuk van verknippen van het door geïntimeerde gevoerde vraaggesprek, de montage van beeld- en geluidsband en de uitzending van de reportage is het vereist dat beeld- en geluidsband van vraaggesprek en van reportage voor het hof worden voorgebracht en door het hof worden beschouwd in klank en beeld.

7. Geïntimeerde legt twee nota's neer, uitgaande van de Dienst Rechtszaken en Geschillen van de B.R.T. en btestemd voor Directeur-generaal Vandenbussche, gedag-

tekend respectievelijk van 27 februari en 10 maart 1967. Appellant vordert dat die vertrouwelijke bescheiden die door zijn wederpartij onrechtmatig verkregen werden zouden geweerd worden.

De overgelegde nota's maken vertrouwelijke adviezen uit die opgemaakt werden door een van de diensten van de B.R.T. ten behoeve van de directeur-generaal en die uitsluitend bestemd zijn om deze laatste in te lichten omtrent het juridisch aspect van onderwerpelijke reportage-aangelegenheid en om hem toe te laten te dien aanzien zijn houding te bepalen tegenover geïntimeerde. Die stukken behoren aldus alleen aan de B.R.T. en mogen slechts aan personen buiten de leiding van de B.R.T. overgemaakt worden mits machtiging van die leiding. In onderwerpeijk geval werd geen dergelijke machtiging verleend zoals genoegzaam blijkt uit de vordering van appellant tot wering van die stukken. De aanvoering van geïntimeerde dat die stukken "door één of andere onbekende in zijn bus gestopt werden" bevestigt dat de leiding van de B.R.T. geen machtiging verleende tot mededeling van de bescheiden. Aldus blijkt dat die stukken ingevolge een misdrijf ofwel een misbruik of verzuim van ambtsverplichtingen onttrokken werden aan de B.R.T. en overgemaakt aan geïntimeerde. Daarom dienen die bescheiden uit de debatten geweerd te worden en kunnen zij niet in aanmerking komen voor de beslechting van het geschil.

Het hof beschikt op die gronden :

De vraag tot heropening van de debatten wordt als niet gegrond afgewezen.

Het hoger beroep is ontvankelijk ;

De vraag tot aanvullende bewijslevering betreffende de contractuele verbintenissen die tussen partijen werden aangegaan wordt als niet gegrond verworpen ;

Het hoger beroep is in de hierna bepaalde maat gegrond ; het aangevochten vonnis wordt bevestigd in zijn beschikking over de bevoegdheid van de civiele rechter ;

Hetzelfde vonnis wordt vernietigd zover het in de redengeving beschikt dat de nota's van de Dienst Rechtszaken en Geschillen dd. 27 februari en 10 maart 1967 niet geweerd worden uit de debatten en dat appellant wederrechtelijk het verzet van geïntimeerde is voorbijgegaan en daarom moet instaan voor de aldus door geïntimeerde opgelopen schade, alsook voor zover appellant op die grond veroordeeld wordt tot vergoeding, met name betaling van schadeloosstelling, voorlezing van de gerechtelijke beslissing, verbod, machtiging tot publicatie ten behoeve van geïntimeerde op kosten van appellant bij verzuim van voorlezing,

Te dezen wordt opnieuw recht gedaan : de hierboven vermelde nota's van de Dienst Rechtszaken en Geschillen worden uit de debatten geweerd en voorbijgegaan bij de beslechting van het geschil, de vordering van geïntimeerde wordt als niet gegrond afgewezen zover zij steunt op tekortkoming van appellant aan contractuele verbintenissen betreffende de bepaling van het voorwerp van het vraaggesprek en de reportage, de afwezigheid van politieke tendens of stelling in de reportage, de "nakeuring" ten behoeve van geïntimeerde, de beperking van de enquête tot de leden van het Beheerscomité, alsook zover die vordering steunt op onrechtmatige daad van appellant wegens krenking van een aan geïntimeerde toekomend recht op terugneming en wegens het voor-

staan van een politieke tendens of stelling bij het betogen in de reportage dat de electriciteit voor huishoudelijk gebruik in België duur is tegenover de buurlanden en bij het kwalificeren van de uitzending als "Anatomie van België - Dure Electriciteit" ; vooraleer verder te oordelen en te beschikken over de aansprakelijkheid van appellant op het stuk van verknippen van het door geïntimeerde gevoerde vraaggesprek, de verwerking van de gegevens en de enquête, de montage van beeld- en geluidsband, de uitzending van de reportage, zoals hierboven onder 6 werd uiteengezet, wordt appellant bevel gedaan de beeld- en geluidsband van het vraaggesprek met geïntimeerde en van de reportage in haar geheel over te leggen en af te rollen voor het hof,

De schouwing in woord en beeld zal geschieden op 3 september 1973 te 15 u. in de eerste kamer van het hof van beroep te Gent, Gerechtsgebouw, Koophandelsplein te Gent, met dien verstande dat partijen mogen overeenkomen over een andere plaats en datum en dat die wijziging zal gelden zover zij door het hof aanvaard wordt ;

Bij het eindarrest zal over de kosten van het geding beslist worden.

NOOT—De rechter tegenover de nieuwe communicatiemedia—Randbedenkingen bij het arrest B.R.T. t/ Van den Daele*

1. Het in de zaak B.R.T. t/ Van den Daele door het Hof van Beroep te Gent op 26 april 1973 gewezen arrest vernietigt, behalve wat de bevoegdheid betreft, het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Gent van 14 oktober 1968 (R.W., 1968-69, 1034).

De rechterlijke macht kreeg in dit geding de opdracht de knoop van een uitermate belangrijk conflict door te hakken. De problematiek van de beperking van het informatierecht door de persoonlijkheidsrechten van een geïnterviewd openbaar functionaris raakt immers de grondvesten van een democratische samenleving. De rechter dient hierbij te zoeken naar de afbakening van het algemeen belang en de strikte privé-sfeer.

Men zal zich herinneren, dat Van den Daele zich tegen de uitzending van het programma 'Dure elektriciteit' verzette, omdat hij meende, dat zijn persoonlijkheidsrechten gekrenkt werden.

2. Het Hof van Beroep te Gent heeft terecht het vonnis *a quo* voor het grootste deel vernietigd. Het meent het niet alleen ernstig met de principes, maar ook met de toepassing ervan op de feiten. Het arrest is nl. ten dele een tussenarrest waar het bepaalt, dat het hof vóór de definitieve beslechting tot de schouwing van woord en beeld zal overgaan. Het onderzoek naar de ware toedracht van de feiten en het bepalen van de rechtsprincipes voor nieuwe hedendaagse gedragspatronen zijn trouwens onafscheidbaar.

3. De eerste rechter kon vrede nemen met het gering onderzoek naar de feiten zoals hij dat in zijn vonnis deed, daar hij ten gronde besliste, dat het interview steeds integraal moet worden uitgezonden, behoudens nakeuring. Had de rechter het criterium gehanteerd dat het hof vastlegt, nl. de strikt objectieve weergave van woord en beeld van de geïnterviewde, dan was het onderzoek naar de feitelijke toedracht volstrekt onvoldoende. Dan was hij verplicht geweest partijen op te leggen al het feitenmateriaal voor te brengen (in eerste aanleg boden zij niet aan over te gaan tot schouwing van woord en beeld).

Volgens het Hof van Cassatie was het gebod van overlegging van het bewijsmateriaal ook reeds mogelijk vóór de invoering van art. 871 Ger.W. (Cass., 20 juni 1961, J.T., 1961, 609 : de rechtbank kan de overlegging zowel ambtshalve als op ver-

* Deze noot is de aangepaste tekst van een seminarieoefening in het kader van de leergang 'Kritische studie van de rechtspraak' 1971-1972 (prof. M. Storme).

zoek van de partijen (*actio ad exhibendum*) bevelen; zie M. STORME, *De bewijslast in het Belgisch privaatrecht*, Gent, 1962, nrs. 229-271).

4. Het geding Van den Daele t/ B.R.T. is nochtans het geding bij uitstek om afstand te doen van het waanidee dat het Belgisch procesrecht een strikt accusatoir systeem is, waarbij de partijen o.m. volledig soeverein oordelen wat zij de rechter zullen meedelen en wat ze hem zullen vragen. De problematiek die aan de orde wordt gesteld toont bijzonder goed aan, dat het burgerlijk geschil ook belangrijk is voor de rechtsverwezenlijking in het algemeen belang. Daarbij komt, dat het probleem van het ingekorte interview voor de eerste maal voor een Belgische burgerlijke rechtbank kwam, zodat het principe dat in de zaak zou gesteld worden, fundamentele invloed kon hebben op de rechtspraktijk. Tevens zou het voor latere rechtspraak een precedent vormen.

Het oordeel van het hof ten aanzien van dit aspect van het geding kan helaas niet achterhaald worden, aangezien het hof slechts ingaat op het voorstel van de partijen zelf tot schouwing van woord en beeld over te gaan.

5. In hoger beroep baseerde Van den Daele zijn vordering op drie gronden: a) de schending van contractuele verbintenissen door de B.R.T.; b) de schending van zijn persoonlijkheidsrechten, *ius vocis* en *ius imaginis*; c) de civielrechtelijke aansprakelijkheid van gemeen recht.

De B.R.T. betwistte de contractuele grondslag van de verhouding B.R.T.-geïnterviewde, en hield voor, dat de beweerde contractuele verbintenissen niet bestonden, en zeker niet bewezen waren. Onderstreept wordt, dat *in casu* de geïntimeerde zich ten onrechte op de persoonlijkheidsrechten beroept en dat bovendien, indien zijn stelling aangenomen werd, de B.R.T. door censuur gehinderd zou worden bij het vervullen van haar informatieverplichting. Op die manier zou het informatierecht van de burgers in het gedrang komen. Appellante stelde verder, dat geïntimeerde noch enige fout, noch enige schade bewees, die aanleiding zou kunnen geven tot vergoeding op basis van het gemene recht.

6. De juridische problematiek kan rond de volgende pijlers systematisch behandeld worden: a) Informatieverplichting van de B.R.T. en informatierecht van de burger (nrs. 7-9); b) Beperkingen door persoonlijkheidsrechten (nrs. 10-13); c) Recht op informatie en persoonlijkheidsrechten in verband met het interview van openbare functionarissen door de B.R.T. (nr. 14-26): is het interview het voorwerp van een geldig contract? is de politicus niet gehouden door een spreekplicht? welke beschermingsmiddelen heeft de geïnterviewde?

7. Het recht op informatie is een grondrecht van iedere burger. Het speelt zich af in drie stadia: de vrije toegang tot de bronnen van informatie; de vrijheid de gegevens en opinies door te geven; en de vrijheid informatie te ontvangen.

Het recht op informatie werd als zodanig slechts benadrukt door de internationale organisaties, zoals de Verenigde Naties en de Raad van Europa. Art. 10, 1°, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de Mens bepaalt: "Een ieder heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omdat de vrijheid om inlichtingen en denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen". In een recente aanbeveling van de juridische commissie van de raadgevende vergadering van de Raad van Europa wordt gewezen op de wenselijkheid, door een toegevoegd protocol aan dit artikel de vrijheid van informatie uit te breiden tot de vrijheid om informatie op te zoeken en te verzamelen. Dit recht zou voor de overheid dan de verplichting inhouden informatie te verstrekken of toegankelijk te stellen over alle aangelegenheden van openbaar belang onder voorbehoud van de geëigende beperkingen en waarborgen (Raad van Europa, raadgevende vergadering, doc. 2687 van 16 december 1969, p. 8).

De vrijheid om informatie door te geven ressorteert onder het algemene principe van vrijheid van meningsuiting en drukpers, vrijheden waarop in de Belgische Grondwet expliciet de nadruk wordt gelegd.

8. Wegens technische noodzaak werden de media radio en televisie aan een openbare dienst opgedragen. Algemeen wordt aangenomen, dat die dienst eerder over een technisch dan een intellectueel monopolie beschikt. Aangezien het een openbare dienst is, houdt het monopolie de verplichting in de informatie te verstrekken aan de burgers.

Art. 1, § 2, van het Statuut van de omroepinstituten bepaalt immers, dat de uitzendingsinstituten de nieuwsdienst *verzekerden*. 'Nieuwsdienst' mag echter niet restrictief worden opgevat, aangezien de Franse tekst luidt 'émissions d'information'.

9. Een nieuwsbericht is de aankondiging van feiten of gebeurtenissen die actueel zijn (A. DEPONDT, 'De Wet van 18 mei 1960 houdende oprichting van de B.R.T. en de vrijheid van informatie', *T. Best.*, 1968, 16; K. RIMANQUE, 'De vrijheid van informatie en de vrijheid van mening in verband met de uitzendingen van radio en televisie', Preadvis voor het XXIVe Rechtskundig Congres van de Vlaamse Juristenvereniging, *R.W.*, 1969, 1601 e.v.).

Informatie omvat eerder een objectieve toelichting over aanlegenheden van algemeen belang die al dan niet actueel zijn, en over de daaromtrent geformuleerde opinies.

Toelichting is alles wat gericht is op vermeerdering van kennis en inzicht, op volledigheid en objectiviteit (zie de zoëven geciteerde auteurs).

De uitzendingen zijn aan een speciaal regime onderworpen. Ze worden gehouden in een geest van strenge objectiviteit en zonder enige voorafgaande censuur van de regering (art. 28, § 1, van het Statuut). Ze zijn dus onttrokken aan de voogdij van de regering.

Deze principes zijn bijzonder belangrijk voor de door het besproken vonnis en arrest beslechte betwisting. De objectiviteit doet immers problemen rijzen voor de manier van voorstellen, m.a.w. voor de vorm van de uitzending. De B.R.T. voert dan ook het absolute censuurverbod aan tegen de eis van nakeuring en het recht op terugnemering, geformuleerd door Van den Daele.

10. Die eis van de geïntimeerde steunde op het recht op eigen afbeelding en stem. Dit recht behoort tot het recht op beslotenheid, een persoonlijkheidsrecht van elk individu.

De mate waarin deze rechten het informatierecht beperken kan niet in het algemeen bepaald worden. Er moet noodzakelijkerwijze onderscheid gemaakt worden tussen:

- opnamen van private personen in het privé-leven;
- opnamen van private personen die in de publieke belangstelling staan of zoeken te staan;
- opnamen van private personen ter gelegenheid van publieke manifestaties;
- opnamen van publieke functionarissen in het raam van hun ambtsbezigheden.

11. De privé-sfeer van een burger wordt geschonden wanneer het levens- en karakterbeeld van iemand openbaar wordt gemaakt zonder zijn toestemming of zonder dat deze gegevens een algemeen belang vertonen (Cass. it., 20 april 1968, *Droit d'auteur*, 1968, 33; P.J. BOUKEMA, 'The limits of freedom of information in the Netherlands', in *Nederlandse Rapporten van het congres voor rechtsvergelijking te Pescara 1970*; C.P. AUBEL, *Persoon en Pers*, Deventer, 1968, nrs. 160 en 214).

De Belgische uitzendingsinstituten werden reeds veroordeeld op basis van art. 1382 B.W. ingevolge verkeerde voorstelling van feiten of meningen en krenking van iemands recht op eerbiediging van zijn privé-leven (Rb. Brussel, 19 september 1962, in zake Dupuy, en Rb. Brussel, 29 juni 1965, in zake X, geciteerd bij A. DEPONDT, 'Het Radio- en Televisiebeleid in België', in *Jaarboek 1969-1970 van de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het Recht in België en Nederland*, p. 235).

12. Heel erg netelig wordt het probleem als mensen die in de publieke belangstelling staan of zoeken te staan een beroep doen op beslotenheid. Duidelijk is alleszins, dat die personen indirect erin toestemmen, dat hun persoonlijkheidsrecht wordt gerelativeerd. De mate waarin hangt natuurlijk af van hun publiek optreden en dient steeds *in concreto* beoordeeld te worden.

De buitenlandse en Belgische rechtspraak in dat verband is ongetwijfeld interessant, doch in het kader van deze bespreking niet direct van belang (zie A. NAMUROIS, 'Radiodiffusion et sphère privée', *Revue de l'U.E.R.*, nr. 116 b, juli 1969; H. VANDENBERGHE, 'Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia', Preadvies voor het XXIVe Rechtskundig Congres van de Vlaamse Juristenvereniging, R.W., 1969-70, 1457 e.v.).

13. Niet alleen naar de personen dient onderscheid gemaakt te worden, maar ook naar de gebeurtenissen waarbij de persoon optreedt. De Belgische rechtspraak heeft reeds geoordeeld: "La reproduction d'une photographie prise sur la voie publique de la demanderesse alors qu'elle assistait à une scène de la rue (een modeshow), reproduction dont rien ne permet de supposer qu'elle puisse atteindre à sa respectabilité ou à sa dignité, rentre dans les servitudes normales de la vie en société" (Kh. Brussel, kort ged., 15 oktober 1957, *J.T.*, 1958, 43). De Franse rechtspraak wijst op een verfijning die hier dient vermeld te worden. Op straat, wanneer geen bijzondere gebeurtenissen zich voordoen, moet men (ook beroemde personen) zich *incognito* kunnen bewegen (Hof Parijs, 1 december 1965, *Droit d'auteur*, 1966, 248).

14. Wat echter rechtstreeks van belang is voor de zaak Van den Daele t/ B.R.T. is de vraag naar de persoonlijkheidsrechten van een openbaar functionaris ten aanzien van opnamen en commentaar in verband met zijn ambtsaangelegenheden.

Het persoonlijkheidsrecht dat hier aan de orde is kan zeker niet het recht op beslotenheid zijn (het recht van ieder persoon om zich tegen de reproductie van zijn woord en beeld te verzetten), zoals geïntimeerde voorhield. Reeds het vonnis steunde niet expliciet op die grond.

Zoals K. RIMANQUE (*a.w.*, 1630) opmerkt, stelt het recht op *privacy* zich niet eens in aangelegenheden waarin de politicus medeverantwoordelijkheid draagt; hetgeen hij doet in het kader van zijn openbaar ambt behoort niet tot zijn privé-leven. Het recht onbesproken te blijven heeft hij in geen geval. De Belgische rechtspraak heeft dit herhaalde malen onderstreept: "La presse possède le droit de contrôler l'activité et le civisme de ceux qui exercent des fonctions publiques, ainsi que de critiquer les actes du gouvernement et du parlement, surtout quand la personne visée vient d'être appelée à ces fonctions" (Rb. Luik, 22 december 1951, *J. Liège*, 1951-52, 164); en in een arrest: "La liberté de la presse comporte le droit d'exprimer des opinions sur l'activité des personnes qui exercent des fonctions de caractère public" (Hof Brussel, 7 maart 1953, *Pas.*, 1954, II, 27).

15. Het arrest is niet zo categorisch op dat punt, maar komt toch tot het besluit dat de geïntimeerde ten deze over geen recht van terugneming beschikte. Het onderscheidt drie mogelijke situaties. Volgens het hof kan de vrijwillige medewerker aan een reportage zijn bijdrage niet terugnemen tenzij hiertoe ernstige grond voorhanden is. Het hof neemt echter aan dat een vrijwillige medewerker steeds vrije terugneming kan bedingen (ten deze is een dergelijk beding niet bewezen, zegt het hof). Verknipping van woord en beeld roept niet automatisch het recht van terugneming in het leven.

16. Te betreuren is, dat het hof niet ingaat op de vraag of een ondervraagd publiek mandataris een vrijwillige medewerker is die vrije terugneming van zijn verklaringen kan bedingen. Het arrest stelt in elk geval: "Het beantwoordt aan de vereisten van het maatschappelijk verkeer dat in die omstandigheden een redelijke belangenafweging tussen de informatieplicht van de met berichtgeving belaste instelling en het informatierecht van het publiek enerzijds en het privaatschermingsrecht anderzijds ertoe leidt enige voorrang te verlenen aan de eerste twee gegevens", en: "De uitoefening van een willekeurig recht van terugneming van woord en beeld in een reportage als de onderhavige brengt daarenboven tweeweg dat de B.R.T., die opgericht werd als een openbare instelling belast met de openbare radio- en televisiedienst en uit haar aard gehouden is tot volledige en objectieve informatie, verhinderd wordt haar normale

en verplichte opdracht naar behoren te volbrengen".

Daaruit dient afgeleid te worden dat, volgens het hof van beroep, een openbaar mandataris die ondervraagd wordt over zijn ambtsbezigheden evenmin een willekeurig en soeverein recht van terugneming zou kunnen bedingen (*vgl. infra* nr. 20 e.v.).

17. Het persoonlijkheidsrecht waarop een door het omroep-instituut geïnterviewde openbare mandataris zich wel kan beroepen, wordt door het hof als volgt geformuleerd: "De met de uitzending belaste instelling brengt in de uitoefening van haar normale opdracht verknipping en samenvoeging tot stand op haar verantwoordelijkheid en is gehouden tot *eerlijke en trouwe weergave van woord en beeld van de ondervraagde*" (cursivering toegevoegd).

Reeds vroeger sprak de Belgische rechtspraak zich in die zin uit: "Cette liberté de la presse n'est limitée que par l'obligation d'une stricte véracité des faits relatés et de leur interprétation, et par l'obligation de ne pas découvrir la vie privée; ne constitue point des imputations ni des dénégations, ni des injures dommageables le rappel de faits vrais et leur commentaire effectué dans les limites d'une juste critique" (Hof Brussel, 7 maart 1953, *Pas.*, 1954, II, 27). *Vgl.* Rb. Seine, 10 mei 1967, *J.C.P.*, II, 15325: "(...) que si un réalisateur a sous la réserve de ne rien omettre d'essentiel et de respecter le caractère général de l'enregistrement, le droit de faire des coupures et de réaliser un montage, ce droit disparaît lorsque l'intéressé n'a pas donné au moins un accord tacite sur ce point".

18. Het recht van 'nakeuring' door de ondervraagde doet heel wat vragen rijzen, zowel wat de omvang als wat de basis ervan betreft. Noch het vonnis, noch het arrest brengen iets in tegen de contractuele opvatting van het interview. Het lijkt nochtans niet aangewezen het traditionele verbintenissenrecht toe te passen op dit gedragspatroon. Zowel de wetgever als de rechtspraak verdedigen steeds meer het rechtscheppend karakter van de feitelijke gedraging (art. 5, Arbeidswet; art. 6, § 1, Arbeidsongevallenwet; art. 47, Wet bescherming van het arbeidsloon; W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, I, nr. 98; T. KOOPMANS, *Kontractueel stippelwerk*, Alphen a/Rijn, 1965; *Lehman*, 'Das faktische Vertragsverhältnis', *Iherings Jahrbücher für die Dogmatik des bürgerlichen Rechts*, 1943, p. 431).

Aan die feitelijke gedraging worden de rechtsgevolgen verbonden, afgeleid van en geregeld door algemene rechtsbeginselen. In die optiek zou het interview, naast de reglementen van de B.R.T., geregeld worden door de volgende juridische beginselen: in principe de vrije wil al dan niet mee te werken en de eerbiediging van de persoonlijkheidsrechten en de algemene normen van fatsoen in het maatschappelijk verkeer.

Voor het vraaggesprek door het omroepinstituut met een openbaar mandataris is de contractuele techniek echter volstrekt uit den boze. In een democratische staat is de politicus immers gehouden door een spreekplicht (onder voorbehoud van noodzakelijke beperkingen, o.a. in verband met de staatsveiligheid). Dit krachtens het algemeen principe van controle door het soevereine volk, ook buiten geïnstitutionaliseerde en indirecte volksvertegenwoordiging. Het principe van volkscontrole hangt trouwens samen met het informatierecht van elke burger, zoals het in een van zijn aspecten kan geformuleerd worden als toegang tot de bronnen van informatie over aangelegenheden van algemeen belang. Het door de Grondwet gewaarborgde recht op vrije meningsuiting blijft immers grotendeels dode letter indien de burgers zich geen gefundeerde mening over problemen van algemeen belang kunnen vormen.

Indien politici door een spreekplicht gehouden zijn, kan niet aanvaard worden dat zij het verstrekken van informatie afhankelijk stellen van voorwaarden, zoals het overleg plegen over de inhoud van een interview, en nog minder de aanduiding van medegeïnterviewden. Deze laatste voorwaarde maakt het weren van de oppositie mogelijk; de oppositie is een integrerend deel van de parlementaire democratie en politici aanvaarden uiteraard de elementaire regels van het politieke spel (*vgl.* H. VANDEN-

BERGHE, *De eer en goede naam in het Belgisch privaatrecht*, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht in België en Nederland, 1972, nr. 12). Omdat die voorwaarden tegen de democratie en tegen de openbare orde indruisen, mogen de politici in geen geval met succes een beroep op de rechter doen om hen te beschermen.

19. Het omroepinstituut onderstreept terecht, dat censuur niet contractueel kan worden toegelaten. Indien de nakeuring zich niet beperkt tot het rechtzetten van materiële vergissingen, maar een oordeel inhoudt over de politieke opportuniteit, gaat zij inderdaad sterk op censuur lijken¹.

De statuten van de omroepinstituten kennen alleen aan de ministerraad het recht toe om op bepaalde gronden (opportuniteitsredenen) programma's te verhinderen.

Ten aanzien van informatieve uitzendingen heeft de regering echter dat recht niet. Het zou inderdaad wederrechtelijk zijn indien de organen, of zelfs het personeel van het omroepinstituut, dat recht aan een derde toekenden².

20. Indien de nakeuring een oordeel van de geïnterviewde inhoudt over de krenking van zijn recht op waarheidsgetrouwe weergave van zijn geuite meningen, dan is dat een vorm van *eigenrichting*. Dit principe is regelrecht in tegenstelling met de fundamentele beginselen van het Belgisch procesrecht en de rechtsstaat in het algemeen, aangezien hij die zich met eigen middelen recht laat wedervaren ook zelf oordeelt over de rechtmatigheid van zijn aanspraken. Zelfs indien naast een principieel verbod, eventuele rechtvaardigingsgronden aangenomen worden, moet steeds een dubbel criterium worden gesteld: het te beschermen belang moet opwegen tegen het belang waarop een inbreuk wordt gepleegd, en het gekozen middel moet in de concrete omstandigheden het enige doeltreffende zijn (I.E.H. RUTTEN, *Eigenrichting*, Zwolle, 1961). In *casu* lijken geen van beide criteria vervuld.

21. De integrale willekeurige terugneming van zijn bijdrage door de geïnterviewde die vrijwillig en onvoorwaardelijk medewerkt, is zoals het arrest het terecht zegt, niet redelijk, tenzij hiertoe ernstige grond voorhanden is. Ze is *a fortiori* niet geoorloofd voor een openbaar mandataris die ondervraagd wordt over een materie die tot zijn politieke functie behoort. De uitoefening van het soevereine recht van terugneming zou meer nog dan de nakeuringscontrole de spreekplicht met wettelijke treden en de censuur de vrije teugel geven.

22. Het blijkt, dat de meeste auteurs en juristen die over de eerbiediging van de persoonlijkheidsrechten door de massamedia geschreven hebben, *de zelfdiscipline van de omroepinstituten en de deontologie van de journalisten* als het meest adequate middel beschouwen om die eerbiediging te zien verwezenlijkt worden (NAMUROIS, *a.w.*, nrs. 64-66, RIMANQUE, *a.w.*, 1660; Vlaamse Juristenvereniging, Beknopt verslag van sectie 3, Publiek recht, recht op informatie, van het XXIVe Rechtskundig Congres, *R.W.*, 1969-70, 1943).

Het is trouwens een algemeen principe, dat plichtsbesef binnen de groep die een regel toepast, voor de rechtsverwezenlijking doeltreffender is dan dwang.

De Belgische omroepinstituten hebben zelf een geheel van regels, gewoonten en aanbevelingen aangenomen en uitgewerkt om de informatieverstrekking zo objectief en correct mogelijk te verzorgen. K. RIMANQUE (*a.w.*, 1660) schrijft, dat een orde van journalisten met deontologische bevoegdheid een gewenste innovatie zou zijn om de persoonlijkheidsrechten en het recht op informatie in evenwicht te brengen.

Het recht op antwoord dat door de instituten zelf is uitgewerkt is dus een gelukkig initiatief, juist omdat het een uiting

van zelfdiscipline is³.

23. Indien ernstig onrecht dreigt, bestaat er geen principieel bezwaar – noch wegens beperkingen van de bevoegdheid van de voorzitter, noch op basis van de scheiding der machten – om in kort geding op verzoek van de geïnterviewde een televisieuitzending voorlopig uit te stellen. Integendeel, een voorlopig uitstel is een typische maatregel die in kort geding kan worden opgelegd en ten aanzien van de gestelde problematiek zeer heilzaam is voor de rechtsbescherming van het individu. De maatregel voorziet in een dringende behoefte zonder op enige manier de rechter van het bodemgeschil te binden. Wanneer ernstig onrecht dreigt, moet en kan de fout vermeden en de schade voorkomen worden, liever dan repressief te herstellen. Dit is de overtuiging van de jongste rechtspraak en rechtsleer zowel in Nederland als in België. (Vgl. Vlaamse Juristenvereniging, *a.w.*, 1942; artt. 17 en 18 Ger.W.; H.R., 4 januari 1952, *N.J.*, 1953, 158; Hof Parijs, 15 november 1966, *D.*, 1967, 181; Cass., fr., 12 juli 1966, *D.*, 1967, 181; Hof Parijs, 7 april 1965, *Gaz. Pal.*, 1966, I, 40).

Nochans zal de vaststelling dat ernstig onrecht dreigt doorgaans gemakkelijker zijn daar waar de privé-sfeer in botsing komt met de commerciële verzuchtingen van de sensatiepers. De grens trekken tussen informatierecht en het recht van een geïnterviewd openbaar mandataris op waarheidsgetrouwe weergave van woord en beeld is heel wat kieser.

In de zaak Van den Daele t/ B.R.T. achtte de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (beschikking in kort geding van 28 maart 1967, niet gepubliceerd) het trouwens niet gerechtvaardigd de uitzending te verbieden. De voorzitter kon onmogelijk oordelen op basis van de loutere verklaringen van de eiser. Het blijkt weeral dat het feitenmateriaal de rechter onvoldoende bekend was en dat ook in kort geding tot schouwing van de montage diende te worden overgegaan.

24. Het spreekt vanzelf dat een repressieve schadeloosstelling op basis van art. 1382 B.W. in alle gevallen de stok achter de deur is voor elke inbreuk op een persoonlijkheidsrecht.

De repressieve schadeloosstelling voor onrechtmatige informatie kan vele vormen aannemen: een rechterlijk verbod de onrechtmatige daad te herhalen en een bevel tot rechtzetting al of niet gepaard gaande met een bevel aan de veroordeelde of een machtiging aan de gelaedeerde de uitspraak te publiceren, zijn vormen van specifieke schadeloosstelling⁴. Een schadeloos-

³ Daarenboven kan de weigering door de omroepinstituten bepaalde rechtzettingen te doen een onrechtmatige daad uitmaken, waarop sancties krachtens het gemeene recht moeten toegepast worden (K. RIMANQUE, *a.w.*, 1658; Rb. Brussel, 29 juni 1965, geciteerd onder nr. 11; H.R., 4 februari 1949, *N.J.*, 1949, 185; H.R., 4 januari 1952, *N.J.*, 1953, 158).

Om de werkingsfeer van het recht op antwoord uit te breiden en de naleving ervan uitdrukkelijk onder de controle van de rechterlijke macht te brengen is er een wetsvoorstel tot uitbreiding van de Wet van 23 juni 1961 betreffende het recht op antwoord van de personen genoemd in een radio- of televisieuitzending ingediend (*Parl. Besch.*, *Senaat*, 1968-69, nr. 296). Commentatoren zowel in België als in het buitenland zijn van oordeel, dat een recht op antwoord gunstig is voor de oplossing van de besproken problematiek (C. DEBBASCH, 'Les limites à la liberté d'information en droit français', *Fransse rapporten van het VIIIe Internationaal Congres voor rechtsvergelijking te Pescara 1970*; J. ECKHOUT, 'Radiotélévision, droit de réponse', *J.T.*, 1969, 227; K. RIMANQUE, *a.w.*, 1655 e.v.). Het recht op antwoord is opgenomen in art. 38 van de Nederlandse Omroepwet: het moet worden toegestaan door de president van de rechtbank van Amsterdam rechtdoende in kort geding.

⁴ Door het vonnis Van den Daele t/ B.R.T. werd het subtiële systeem van de schadevergoeding *ad futurum* toegepast voor het geval dat het rechterlijk bevel niet uitgevoerd werd. Dit systeem benadert zeer duidelijk de dwangsom. Het vonnis is weeral een aanwijzing dat de rechtspraktijk een zeer sterke behoefte heeft aan deze sanctie.

¹ Ook DEPONDT (*a.w.*, Jaarboek 1969-1970, p. 237) vraagt zich af of recht op nakeuring moet worden toegekend, maar laat het verder buiten beschouwing.

² Bedoeld wordt een verbod wegens opportuniteitsredenen; dit moet onderscheiden worden van een verbod wegens onrechtmatige daad.

Faill. I.T.O. t/ N.V. Zrlantra

stelling bij equivalent tenslotte kan zowel materiële als morele schade vergoeden.

25. De juridische normen die het Hof van Beroep te Gent schiep in zijn arrest B.R.T. t/ Van den Daele dienen tot slot nog even schematisch vermeld te worden :

- nakering kan niet slaan op de verknipping en de montering van de reportage, noch op de antwoorden van andere onder-vraagden ;
- een vrijwillige medewerking aan een televisie-reportage impli-ceert, dat de ondervraagde zijn bijdrage niet terugneemt, tenzij hiertoe ernstige grond voorhanden is ;
- verknipping vormt op zichzelf geen ernstige grond tot terug-name ;
- de uitoefening van een willekeurig recht van terugneming brengt mee, dat de B.R.T. verhinderd wordt haar wettelijke opdracht te vervullen.

Bij al deze regels dienen volgens het hof twee opmerkingen te worden gemaakt : zij gelden onder voorbehoud van andere uitdrukkelijke overeenkomsten, en zij zijn des te meer van kracht voor de personen die een openbaar mandaat bekleden en ondervraagd worden over materies waarvoor zij medeverantwoordelijkheid dragen ; in dit geval moet enige voorrang verleend worden aan de informatieplicht van het omroepinstituut en het informatierecht van de burgers.

26. Kenmerkend voor de houding van het hof is wel de pragmatische aanpak. Het is er het hof niet in de eerste plaats om te doen geweest het feitenmateriaal in een traditioneel erkend juridisch keurslijf te wringen. Liever heeft het hof rechts-normen uitgewerkt om de concrete situatie te ordenen en voor dit geding een oplossing te vinden. Het arrest houdt een prefi-guratie in van de taak van de rechter die geconfronteerd wordt met de door nieuwe gedragspatronen ontstane belangenstrijd. Hierbij zal de rechter zich moeten richten naar de legitieme verwachtingspatronen in de maatschappij, liever dan uitsluitend aandacht te besteden aan het oplossen van theoretische vragen, opgeroepen in het kader van bestaande rechtsconstructies. Het hof was er zich van bewust in deze materie een rechtschep-pende rol te vervullen en niet een loutere toepasser van bestaand recht te zijn.

Linda GALAUDE
assistente R.U.G.

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE ANTWERPEN

2 MEI 1972

Voorzitter : de h. J. Van Alsenoy
Rechters : de hh. J. Wildiers en K. Van den Bossche
Procureur des Konings : de h. B. Van Hoeylandt
Advocaten : Mrs. W. Smets en J. de Cooman

Bevoegdheid—Bevoegdheidsgeschil—Middel van onbevoegdheid ratione loci op grond van de beweerdde bevoegdheid van een buitenlandse rechter—Geen verwijzing naar de arrondissementsrechtbank.

Wanneer de bevoegdheid ratione loci betwist wordt op grond dat alleen een buitenlandse rechtbank bevoegd is, gaat het niet om een geschil van bevoegdheid, maar om een geschil van attributie van rechtsmacht. Ten overstaan van de Belgische rechter maakt de vreemde rechter een andere rechtsmacht uit. De rechter bij wie de vordering aanhangig werd gemaakt, dient, met uitsluiting van de arrondissementsrechtbank, uitspraak te doen over het geschil, en de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank op grond van art. 639 Ger.W. is niet ontvankelijk.

Overwegende dat de P.V.B.A. EURO ROAD TRANS-CONTAINER ERT, ingeschreven in het handelsregister van Antwerpen onder nummer 24062, bij exploit van 16 oktober 1969, verweerster gedagvaard heeft vóór de rechtbank van koophandel te Antwerpen in betaling van de som van 284.096 frank te vermeerderen met de inter-esten en de kosten, voor uitvoering van verscheidene internationale transporten over de weg ;

Overwegende dat in conclusies, neergelegd op 16 oktober 1970, verweerster de onbevoegdheid "ratione loci" opwierp van de rechtbank van koophandel te Antwer-pen ;

Overwegende dat verweerster aanvoerde dat, moesten, zoals eiseres voorhield, de transporten uitgevoerd zijn volgens de voorwaarden voorzien door het Verdrag be-treffende de Overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen op de weg (C.M.R.) van 19 mei 1954 en de wet van 4 september 1962, uitsluitend bevoegd zijn, bij toepassing van art. 31 van deze C.M.R.-overeen-komst, de rechtbanken van het land waar verweerster verblijft, zijn hoofdzetel of agentschap heeft, of van de plaats alwaar de koopwaar in ontvangst werd genomen of afgeleverd werd, in casu Rotterdam ;

Overwegende dat verweerster evenwel deed opmerken dat volgens haar kwestieuze transporten uitgevoerd wer-den volgens de voorwaarden van de Nederlandse Vereni-ging van Expediteuren, gedeponeerd ter griffie van de arrondissementsrechtbank te Rotterdam dd. 15 maart 1956, met het gevolg dat ook alsdan de rechtbanken van Rotterdam alleen bevoegd zijn ;

Overwegende dat de oorspronkelijke eiseres hierop ter zitting van 23 juni 1971 de verwijzing vorderde naar de arrondissementsrechtbank om over het opgeworpen middel van onbevoegdheid te horen beslissen ;

Overwegende dat intussen de naam van eiseres gewij-zigd was in P.V.B.A. INTERNATIONAL TRANSPORT OPERA-TORS, in 't kort I.T.O. (bijlage tot het Belgisch Staats-blad van 24.10.1969, nr 2625/15) en het geding onder die nieuwe benaming hernomen ;

Overwegende dat gezegde P.V.B.A. "I.T.O." bij von-nis van de rechtbank van koophandel te Antwerpen dd. 9 augustus 1971 in faling verklaard werd en huidige eiser qq. in zijn hoedanigheid van curator het geding vrijwillig hernam ;

Overwegende dat het terzake niet om een conflict van bevoegdheid, doch van attributie van rechtsmacht gaat ; dat de vreemde rechter ten overstaan van de Belgische rechter een andere rechtsmacht uitmaakt ; dat de proce-dure van verwijzing naar de arrondissementsrechtbank alleen kan ingesteld worden wanneer het gaat om een bevoegdheidsverschil en niet om een betwisting betref-fende attributie van rechtsmacht (cfr. Fettweis, Bevoegdheid, p. 31, n° 38 en 38 bis) ;

Overwegende dat de rechtbank van koophandel, waar de vordering werd aanhangig gemaakt, ter uitsluiting van de arrondissementsrechtbank, uitspraak dient te doen op de attributie van rechtsmacht ; dat de verwijzing van de zaak naar de arrondissementsrechtbank op grond van artikel 669 van het Ger.W. onontvankelijk is ;

Overwegende dat het derhalve behoort de zaak terug naar de rechtbank van koophandel te verwijzen.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE DENDERMONDE

3e KAMER—15 MAART 1972

Voorzitter : de h. E. Degraeve

Advocaten : Mrs. R. Van Grembergen loco M. Duerinck
en Steyaert loco F. Goddeeris

1. Bevoegdheid—Territoriale bevoegdheid—Rechter van de plaats waar de verbintenis is uitgevoerd.

2. Verjaring—Vervoerovereenkomst—Aard van de verjaring—Stuiting—Gevolg—Erkenning van een verjaarde schuld.

1. *De vordering tot betaling van een factuur voor vervoer mag gebracht worden voor de rechter van de plaats waar het vervoer uitgevoerd werd.*

2. *De bij art. 9 van de Wet van 25 augustus 1891 bedoelde verjaring mag niet ingedeeld worden bij de verjaringen van de artikelen 2271 tot 2273 B.W., die op een vermoeden van betaling berusten.*

Daaruit volgt, dat de verjaring die na een stuiting begint te lopen, principieel van dezelfde aard en duur is als de gestuite verjaring.

Degene die erkent schuldenaar te zijn, maar zich op de verjaring van zijn schuld beroept, doet geen afstand van de verkregen verjaring.

P.V.B.A. Van Langenhove t/ P.V.B.A. Nebelco

I. Het blijkt uit de feitelijke omstandigheden van de zaak dat eiseres, in opdracht van verweerster, op 25 juni 1966, met een wagen van 20 T, een vracht vervoerd heeft van Lebbeke naar Heule. Die prestatie maakte dan het voorwerp uit van eiseres' factuur van 31 juli 1966 voor een bedrag van 3.745 frank, taks inbegrepen.

Ongeveer twee jaar later wordt er dan, op basis van deze niet geregelde factuur, door eiseres een wisselbrief getrokken op en aangeboden aan verweerster (d.d. 20.3.1968—protestakte), die de wisselbrief niet aanvaardt, maar bij de aanbieding antwoordt : "Zal met trekker regelen". Huidige eis, ingeleid op 18 februari 1969, strekt er thans toe dit nog openstaand faktuurbedrag gerechtelijk in te vorderen.

II. Verweerster ontkent niet destijds beroep te hebben gedaan op de diensten van eiseres, maar roept twee excepties in.

De eerste exceptie heeft betrekking op de bevoegdheid *ratione loci*. Verweerster beweert eiseres' factuur nooit ontvangen te hebben en derhalve ook niet gebonden te zijn door eiseres' gebeurlijke faktuurbedingen inzake territoriale bevoegdheidsregeling.

De tweede exceptie steunt zich op de verjaring omdat er meer dan zes maanden verlopen zijn tussen de dag, waarop de schuld eisbaar is geworden en de dag, waarop de rechtsvordering werd ingesteld (toepassing van artikel 9 van de wet van 25 augustus 1891 betreffende de vervoerovereenkomst (dl. I, Boek I, Titel VIIbis W.K.).

Wat de bevoegdheid betreft :

III. Het blijkt uit de overgelegde stukken, meer bepaald een modelfactuur van eiseres, dat er tussen partijen contractueel, in geval van betwisting, nooit geen woonst-

keuze bedongen werd. Hieruit volgt derhalve dat bij gebrek aan een dergelijk faktuurbeding, waaraan eisende partij zich principieel had dienen te houden, het ter zake eiseres vrij stond haar schuldenaar te dagvaarden, hetzij voor de Rechtbank van zijn woonplaats, hetzij voor de Rechtbank van de plaats waar de verplichting geboren of uitgevoerd werd (cfr. artikelen 39 en 42 van de algemene bevoegdheidswet van 25 maart 1876 en huidig artikel 624 van het Gerechtelijk Wetboek).

Bij toepassing van die algemene rechtbeginselen is de Rechtbank derhalve wel degelijk bevoegd *ratione loci*, vermits het vervoer geschiedde te Lebbeke dat tot het rechtsgebied van deze Rechtbank behoort (arg. art. 42 Wet van 18.3.1876 mede artikel 624, 2° G.W.). Hieruit volgt derhalve dat verweersters' eerste exceptie niet kan weerhouden worden.

Wat de verjaring betreft :

IV. Artikel 9 van de wet van 25 augustus 1891 bepaalt inderdaad dat "alle vorderingen die voortvloeien uit de vervoerovereenkomst van goederen, met uitzondering van degene die volgen uit een feit dat door de strafwet als misdrijf is omschreven — hetgeen hier ter zake niet het geval is — verjaard zijn na zes maand in zake binnenlands vervoer en na een jaar in zake internationaal vervoer.

Ter zake nu staat vast dat het binnenlands vervoer van Lebbeke naar Heule geschiedde op 25 juni 1966, gefactureerd werd op 31 juli 1966, maar slechts in rechte gevorderd wordt bij dagvaardingsexploot van 18 februari 1969.

De verjaring is dan ook ingetreden en verhindert derhalve de beslechting ten gronde van onderhavige eis, die als zijnde onontvankelijk van de hand dient gewezen te worden (cfr. POTHIER : Obligations, nr. 676).

Zelfs indien eiseres het bewijs zou voorleggen dat haar schrijven d.d. 16.9.1967, dat verweerster ontkent ontvangen te hebben, de verjaring zou gestuit hebben, dan nog zou deze door verweerster ingeroepen exceptie gegrond zijn, vermits de nieuwe verjaring, die begon te lopen vanaf 16.9.1967, principieel van dezelfde aard en dezelfde duur (6 maand) is als die welke gestuit werd. (cfr. Hrb. Kortrijk 18.2.1952 R.W. 1952-53, kol. 287 ; Kluyskens : Verbintenissen, uitg. 1948, n° 259, 1e en 2e lid).

De verjaring van artikel 9 van de wet van 25 augustus 1891 kan inderdaad niet gerangschikt worden bij de verjaring van de artikelen 2271 tot 2273 B.W. die op een vermoeden van betaling berusten. De vrijstellende verjaring mag niet verward worden met de verjaring van voornoemd artikel 9 dat, krachtens de wet en om redenen van economische openbare orde, een verval van rechten bepaalt, dat het gewoon gevolg kan zijn van het verstrijken van een bepaalde termijn door de wetgever voor het verwezenlijken van deze rechten vastgesteld (cfr. Hrb. Oostende 11.2.1959 R.W. 1959-60, kol. 1425 ; Hrb. Kortrijk 18.2.1952 R.W. 1952-53, kol. 287 ; Hrb. Antwerpen 21.11.1947 R.W. 1948-49, blz. 458 ; Hrb. St.-Niklaas 13.11.1946 R.W. 1947-48, 404 ; FREDERICQ, Traité DI. III, n° 452, blz. 662). Hieruit volgt derhalve dat in geval van stuiting de korte verjaring van artikel 9 geenszins vervangen wordt door een dertigjarige verjaring (cfr. PLANOL & RIPERT : Traité nr. 1372).

Ten onrechte houdt eiseres tenslotte voor dat de woor-

den "zal met trekker regelen" vanwege verweerster een schulderkenning inhoudt. Hieruit kan weliswaar vermoed worden dat verweerster zinnens was de zaak met eiseres te bespreken, maar niet dat zij hierdoor onvoorwaardelijk erkende een bedrag van 3.745 frank verschuldigd te zijn. De wisselbrief werd trouwens niet betaald en, bij gebrek hiervan, geprotesteerd. De protestakte zelf, waarop die woorden vermeld staan werd door verweerster niet getekend.

Zelfs echter in de veronderstelling dat verweerster hierdoor op 20 maart 1968 haar schuld zou erkend hebben, dan nog dient er ter zake vastgesteld te worden dat de verjaring toen niet meer gestuit kon worden, vermits op dat ogenblik de verjaring reeds ingetreden was.

Diegene immers die erkent schuldenaar te kunnen zijn, maar de verjaring inroept, doet geen afstand van deze *verkrege verjaring* (cfr. Cass. 29 juni 1961 Pas. 1961, I, 1195).

Om die redenen kan al evenmin aan verweerster de gedingsbeslissende eed opgelegd worden, vermits artikel 2.275 B.W. niet toepasselijk is op de in voornoemd artikel 9 bedongen verjaring, die, in afwijking van de artikelen 2271-2273 B.W., niet op een vermoeden van betaling gegrond is.

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak ;

Alle verdere, meer uitgebreide of strijdige besluiten verwerpende als ongegrond zijnde of niet ter zake dienend ;

Verklaart zich bevoegd *ratione loci* ;

Stelt vast dat de door eiseres ingeleide vordering verjaard is ;

Verklaart haar vordering dienvolgens niet ontvankelijk en verwijst haar in de kosten.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUGGE

1e KAMER—24 MEI 1973

Voorzitter : de h. E. Floré

Advocaten : Mrs. J.J. Bossuyt en R. Devriendt

1. Getuigenverhoor—Op bewijsaanbod bevolen—Met voorafgaande aanwijzing van getuigen die niet mogen gehoord worden.

2. Hoger beroep—Devolutie—Gedeeltelijke bevestiging van een in het aangevochten vonnis bevolen onderzoeksmaatregel—Verwijzing naar de eerste rechter.

1. Weliswaar kan de rechter, als hij ambtshalve een getuigenverhoor gelast, de omvang ervan beperken door de naam van de getuigen op te geven, maar voor een op bewijsaanbod toegestaan getuigenverhoor bestaat de mogelijkheid van een zodanige of een gelijkaardige beperking niet, en dienen de door de partijen aan te brengen getuigen te worden gehoord, onder het enkel voorbehoud van wat in art. 931 Ger.W. bepaald is.

2. De zaak wordt terug naar de eerste rechter verwezen, wanneer de rechter in hoger beroep het aangevochten vonnis bevestigt in zover het een getuigenverhoor beveelt, en het hervormt in zover het sommige per-

sonen als getuigen uitsluit (art. 1068, lid 2, Ger.W.).

Dumarey t/ P.V.B.A. Ets. Roger De Grande

Gezien het voor eensluidend verklaard afschrift van het vonnis alvorens recht te doen d.d. 19 februari 1973 van de heer Vrederechter over het tweede kanton Brugge, houdende machtiging om te bewijzen door alle midde-len als naar rechte, getuigen inbegrepen, onder de beperking dat niet als getuigen zich mogen aanbieden zij die met partijen in dienstverband staan of die een persoonlijk belang bij de oplossing van het geschil hebben ;
(...)

Overwegende dat het hoger beroep zich richt tegen voormelde beperking die door de eerste rechter aan het toegelaten getuigenbewijs werd gesteld wat betreft de te verhoren personen ;

Overwegende dat, zoals eiser in hoger beroep laat gelden, sinds het in werking treden van het Ger.W. de vroeger geldende regelen in zake wrakingen en onbekwaamheden tot getuigen zijn opgeheven ter uitzondering van wat bepaald werd in art. 931 Ger.W. ;

dat, onder voorbehoud van wat in voormelde uitzondering bepaald wordt, de getuigen aangebracht door de partijen, op wier bewijsaanbod werd ingegaan, dienen te worden verhoord, waarna de rechtbank de waarde der getuigenissen zal beoordelen, te welken einde overigens de rechter krachtens art. 937 Ger.W. de getuigen ondervraagt over de omstandigheden die het getuigenis kunnen beïnvloeden (cfr. Verslag Van Reepinghen, d. I, blz. 376 en volg.) ;

Overwegende dat de rechter bij het ambtshalve gelast getuigenverhoor de omvang ervan wat betreft de te verhoren personen kan bepalen door vermelding der namen (cfr. art. 916 Ger.W.) ;

dat evenwel voor het op bewijsaanbod toegelaten getuigenverhoor de mogelijkheid van deze of gelijkaardige beperking in het Ger.W. niet voorzien is, zodat de door de partijen voor te brengen getuigen dienen te worden verhoord, onder het enkel voorbehoud van wat in art. 931 Ger.W. voorzien is ;

Overwegende dat dienvolgens ten onrechte in het aangevochten vonnis aan het toegelaten getuigenbewijs beperkingen wat betreft de te verhoren personen worden opgelegd ;

Overwegende dat eiser in hoger beroep verder van oordeel is dat de rechter in hoger beroep de zaak aan zich dient te trekken, hetgeen gedaagde in hoger beroep betwist ;

Overwegende dat krachtens art. 1068 tweede lid Ger.W. de rechter in hoger beroep de zaak terug verwijst naar de eerste rechter indien hij, zelfs gedeeltelijk, een in het aangevochten vonnis bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt ;

Overwegende dat eiser in hoger beroep in dit verband voorhoudt dat "in feite" er geen spraak kan zijn van gedeeltelijke bevestiging van een onderzoeksmaatregel, gezien door de in het aangevochten vonnis opgelegde beperking hij volledig in de onmogelijkheid gesteld zou zijn een getuigenbewijs te leveren ;

Overwegende dat over dit "feitelijk" aspekt van het geval niet op voorhand kan worden geoordeeld, gezien de lijst der getuigen pas na het vonnis, dat ingaat op het aanbod van getuigenbewijs, ter griffie dient te worden neergelegd (cfr. art. 922 Ger.W.) ;

Overwegende dat overigens eiser in hoger beroep zelf zijn voorziening heeft beperkt tot de beschikking in zake de personen die tot het getuigenverhoor zouden worden toegelaten, zodat de bevestiging van het toegelaten getuigenverhoor in beginsel impliciet wordt gevraagd, en de rechter in hoger beroep zelfs niet in staat ware de onderzoeksmaatregel van dit in principie toegelaten getuigenverhoor te niet te doen, doch gehouden is hem te bevestigen ;

Overwegende dat dienvolgens het wel degelijk gaat om een gedeeltelijke bevestiging en een gedeeltelijke hervorming van een in het aangevochten vonnis bevolen onderzoeksmaatregel, zodat er aanleiding bestaat om bij toepassing van art. 1068 tweede lid Ger.W. de zaak terug te verwijzen naar de eerste rechter voor verdere behandeling.

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof Gent (3e Kamer), 12 mei 1972

Strafvordering—Hoger beroep—Beperkt tot een deel van de straf—Niet ontvankelijk.

Vervolgd ter zake van het onopzettelijk toebrengen van letsels bij een verkeersongeval dat aan zijn persoonlijk toedoen te wijten was, werd de verdachte veroordeeld tot een maand gevangenisstraf en een geldboete ; hij werd bovendien vervallen verklaard van het recht een voertuig, behalve een fiets, of een luchtschip te besturen of een rijdier te geleiden gedurende een termijn van zes maanden. Van deze beslissing kwam hij in hoger beroep doch enkel met betrekking tot de vervallenverklaring. Ook het openbaar ministerie ging in hoger beroep. Ten aanzien van de ontvankelijkheid besliste het Hof :

"Overwegende dat het Openbaar Ministerie tijdig en in rechtsgeldige vorm hoger beroep heeft ingesteld ; dat daarentegen het hoger beroep van de beklagde niet ontvankelijk is, aangezien het beperkt werd tot een deel van de tegen hem uitgesproken straf."

Over het hoger beroep van het openbaar ministerie beslissend, bevestigde het Hof het bestreden vonnis, maar verminderde de termijn van de vervallenverklaring tot vier maanden.

(Voorzitter : de h. Van Malleghem—Raadsheren : de hh. Dujardin en Van Wymeersch—Advocaat-generaal : de h. Bonte—Advocaat : Mr. Jacquart—In de zaak : Van Hecke).

NOOT—De beklagde en het openbaar ministerie hebben het recht partieel hoger beroep in te stellen tegen een strafvonnis : ze kunnen hun voorziening beperken tot bepaalde tenlasteleggingen (zie de noot onder Hof Brussel, 4 juni 1970, *R.W.*, 1970-71, 1423). Verdere begrenzing van het hoger beroep tot een deel van de opgelegde straf of maatregel wordt thans verworpen. Waar de onwettelijkheid van een deel van de straf, volgens de constante rechtspraak van het Hof van Cassatie, de vernietiging van heel de opgelegde straf meebrengt, lijkt de beslissing van het Hof van Beroep te Gent afgestemd op de huidige trend.

A. Vandeplas

Rb. Antwerpen (3e Kamer), 29 juni 1973

Pacht—Art. 30 Pachtwet—Als de pachter het gepachte goed zonder schriftelijke toestemming van de verpachter in onderpacht geeft, is de onderverpachting in rechte onbestaande.

Bewerend dat hij sedert 1963 een perceel pachtte van Floren, had Laps deze laatste voor de vrederechter gedagvaard ten einde een schadevergoeding te bekomen op grond dat Floren het goed wederrechtelijk in bezit genomen had. Floren betwistte het bestaan van de pacht, maar indien de pacht vaststond, zou het een onderpacht zijn, want Floren was zelf pachter van Leva. Na een getuigenverhoor besliste de rechter (Vred. Brasschaat, 17 januari 1973), dat er werkelijk een onderpacht was, en hij benoemde een deskundige met als opdracht de schade van Laps te ramen. Maar juist toen het getuigenverhoor eindigde, was Leva in het geding tussengekomen, met de bewering dat hij Floren nooit gemachtigd had om de grond in onderpacht te geven. Het vonnis van de vrederechter verklaarde de tussenkomst ongegrond. Op het hoger beroep van Leva oordeelde de rechtbank :

"Overwegende dat de eisers in hoger beroep (Leva), hierin gesteund door Floren, in hoofdzaak verwijzen naar de bepalingen van art. 30 (gewijzigde Pachtwet van 4 november 1969, art. 1), waardoor de onderpacht en de pachtverdracht worden geregeld ;

"Overwegende dat blijkt uit de commentaren betreffende dit artikel en wat eraan voorafging : 1) dat de onderverpachting en de pachtverdracht ten tijde van het oude art. 1717 B.W. als een normaal gebruik van het goed werden beschouwd ; 2) dat in die omstandigheden bijna alle vroegere pachtvereenkomsten een uitdrukkelijk verbod dienaangaande inhielden, daar bij het sluiten van de pachtvereenkomst de persoon en de bekwaamheid van de pachter van bijzonder belang zijn, en de eigenaars hun belangen daaromtrent wensten te vrijwaren ; 3) dat sedert de wijzigende wetten, reeds die van 1951, en later onveranderd sedert die van 4 november 1969, de wetgever het verbod van onderverpachting en pachtverdracht tot regel heeft gemaakt ;

"Overwegende dat deze regel duidelijk en streng stelt, dat de pachter noch het gepachte goed geheel of ten dele in onderpacht mag geven noch zijn pacht geheel of ten dele aan anderen overdragen, zonder schriftelijke toestemming van de eigenaar ;

"Overwegende dat het geschrift, als bewijs der verbintenissen opgelegd, niet kan vervangen worden door enig ander bewijsmiddel, als getuigenissen, vermoedens of andere ; dat dit toestaan het artikel in kwestie tot een dode letter zou maken ;

"Overwegende dat aldus de vordering in tussenkomst van de consorten Leva volkomen gegrond is, omdat de betwisting Laps-Floren hun belangen kon schaden door een rechterlijke vaststelling van het bestaan van een onderpacht ;

"Overwegende dat een onderverpachting in geen geval in rechte bestaande is, bij gebreke aan de noodzakelijke schriftelijke toestemming ervoor ; dat het niet-bestaan van dergelijke geschrift buiten alle betwisting is ;

"Overwegende, steeds om dezelfde reden, dat welkdanige daden door Floren en Laps zouden zijn gesteld of toegelaten, deze in geen geval in rechte een contract van onderpacht hebben kunnen tot stand brengen ; dat ter zake de feitelijke daad geen recht kan opbrengen."

De vordering van Laps wordt ongegrond verklaard en op de vordering in tussenkomst wordt gezegd dat er tussen Floren en Laps geen contract van onderpacht bestaat.

(Voorzitter : de h. Dusoso—Rechters : de hh. Hellings en Van den Brande—Advocaten : Mrs. Daniëls, Vercraeye en Sebreghs loco Ooms—In de zaak : Leva t/ Laps en Floren).

NOOT—Men kan zich afvragen, of uit het feit dat de pachter geen schriftelijke toestemming heeft om het gepachte goed in onderpacht te geven, moet volgen dat een onderverpachting, die hij desondanks gesloten heeft, onbestaande is.

Aangenomen mag worden, dat de hoofdverpachter er alle belang bij had dat er klaarheid in de zaak gebracht werd :

indien kwam vast te staan, dat zijn pachter het goed niet in onderpacht had gegeven, was alles in orde; bleek echter dat de pachter in strijd met art. 30 Pachtwet gehandeld had, dan kon de verpachter daarin een grond vinden om zijn pachter tot het nakomen van zijn verbintenissen te dwingen of tegen hem een vordering tot ontbinding van de pacht of enige andere op de tekortkoming gefundeerde vordering in te stellen.

Afgezien van de kwestie van het bewijs, is de onderpacht een pacht op zichzelf, die bestaat, welke ook de verhoudingen tussen de hoofdverpachter en de hoofdpachter mogen zijn. De omstandigheid dat de hoofdpachter het recht niet heeft om het goed in onderpacht te geven, belet niet dat hij, wanneer hij dat toch doet, een contract sluit met de onderpachter, die – althans als hij te goeder trouw is – tegen de hoofdpachter de ontbinding van dat contract met schadevergoeding mag vorderen op grond dat de hoofdpachter door een feit dat aan hem te wijten is aan de onderpachter niet het toegezegde genot van het goed verschaft (zie DE PAGE en DEKKERS, IV, nr. 732).

C. Caenepeel

Rb. Dendermonde (1e Kamer), 7 juni 1973

Bewijs—Overeenkomst tussen architect en opdrachtgever—Noodzakelijkheid van een geschreven bewijs—Beweerde onmogelijkheid zich een geschreven contract te verschaffen—Beweerde vermogensverschuiving zonder oorzaak.

Eiser vordert betaling van 114.000 fr. als architectenloon voor plans, maar kan van de overeenkomst met de beweerdde opdrachtgever (die geen handelaar is) geen geschreven bewijs overleggen, zelfs niet een stuk dat als begin van bewijs door geschrift kan gelden (en dat van de beweerdde opdrachtgever moet uitgaan; art. 1347, lid 2, B.W.); hij beweert dat het hem onmogelijk was zich een geschreven contract te verschaffen. De rechtbank antwoordt daarop:

"Overwegende dat voor dergelijke onmogelijkheid vereist zou zijn, dat zijn wil (om een geschrift op te maken) werkelijk belemmerd werd (Cass., 3 juni 1935, *Pas.*, 1935, I, 270); dat inschikkelijkheid, tact, vriendschappelijke verhouding daartoe niet voldoende zijn (DE PAGE, III, nr. 904, A, aangehaald door Hof Gent, 7e Kamer, 23 juni 1965, in zake H. t/ V.Z.W. Stel., Rb. Dendermonde – onuitgegeven – over een architectenovereenkomst bevestigend);

"Overwegende dat, zelfs indien men zou aannemen dat het gebruik ook van de vereiste van het schriftelijk bewijs kan ontslaan (DE PAGE III, nr. 905; DEKKERS, *Handboek*, II, nr. 714; PLANIOL et RIPERT, *Traité*, VII, nr. 1540; zie A. DELVAUX, *Traité des bâtisseurs*, I, nr. 10, 2°), dan nog dit gebruik vaststaand en zeker moet zijn en algemeen als bindende regel erkend (Cass., 29 mei 1947, *Pas.*, 1947, I, 217; DELVAUX, *loc. cit.*); dat dit niet het geval is inzake architectenovereenkomsten (Hof Gent, aangehaald; R.P.D.B., Compl. II, *Devis et marchés*, nr. 380 e.v., met *pro* en *contra*)."

Eiser deed nog gelden dat gedaagde zich zonder oorzaak verrijkt had door de plans voor het oprichten van zijn villa te gebruiken. Daarop antwoordt het vonnis:

"dat daarvoor o.m. zou vereist zijn, dat eiser niet gehandeld heeft in geest van speculatie, nl. in de hoop door de plannen op te maken een opdracht van verweerder te krijgen (DE PAGE, III, nr. 41); dat bovendien het beginsel van de vermogensverschuiving zonder oorzaak niet ingeroepen mag worden om aan de bepalingen betreffende de wettelijke bewijsmiddelen te ontsnappen (DE PAGE, III, nr. 40, C, 2° e, nr. 34, 1°, met rechtspraak voor en tegen onder voetnoot 4 op p. 44; zie echter: *ibid.*, nr. 41, p. 56 en de rechtspraak onder voetnoot 4; DELVAUX, a.w., nr. 215 en voetnoot 3; Hof Gent, 9 december 1913, *Pas.*, 1914, II, 47, motieven); dat overigens eiser zijn beweringen noch bewijst, noch aanbiedt te bewijzen."

(Voorzitter: de h. J. Rollier—Rechters: de hh. J. Zenner en R. Mosselman—Advocaten: Mrs. A. De Potter en Viane loco F. Fazzi-De Clercq—In de zaak: Maes t/ Clauws).

Vred. Brugge (1e Kanton), 7 november 1972 en 8 mei 1973

Wilsgebruiken—Dwaling over de zelfstandigheid bij de aankoop van een kunstvoorwerp—Bewijs—Nietigheid van de overeenkomst.

Eiser, 'brocanteur' van beroep, die van gedaagde, wijnhandelaar, een sierbord gekocht had, vorderde de nietigverklaring van de overeenkomst wegens dwaling, met terugbetaling van de prijs, beweerend dat hij het gekocht had voor zover het ging om een antieke en authentieke 'Strasbourg décor Madame Bertrand', vervaardigd door de 18e-eeuwse keramiekkunstenaar Charles Hannong.

Op grond van de volgende overwegingen benoemde de rechtbank bij vonnis van 7 november 1972 een expert:

"Overwegende dat van essentieel belang is te onderzoeken in hoever hier dwaling omtrent de zelfstandigheid van de zaak in hoofde van de koper mag aangenomen worden; dat de dwaling door alle middelen rechtens, vermoedens inbegrepen, mag bewezen worden (Cass., 28 december 1882, *Pas.*, 1882, I, 11; Cass., 8 mei 1905, *Pas.*, 1905, I, 214);

"Overwegende dat, nu gedaagde toegeeft, dat eiser met een mes op het merkteken van het bord gekrabbd heeft, blijkbaar om na te gaan of dit merkteken er wel in gebakken was, eiser wel degelijk de bedoeling had een authentiek bord aan te kopen; dat de betaalde prijs dit vermoeden versterkt, daar die prijs veel te hoog zou zijn voor een gewoon namaakprodukt; dat het feit, dat het merkteken enige gelijkenis vertoont met dat van de keramiekkunstenaar Hannong, eveneens laat vermoeden, dat eiser een authentiek bord van deze kunstenaar heeft willen kopen;

"Overwegende dat het merkteken op het bewuste sierbord met dat van Charles Hannong, zoals het weergegeven wordt in het werk van RENÉ BRIANT, *Les objets. Les arts de la table de la Renaissance au modern style*, zeer weinig gelijkenis vertoont; dat het wel enige gelijkenis vertoont met het merkteken van Paul Hannong, zoon van Charles;

"Overwegende dat ook het motief, afgebeeld op het sierbord, van latere datum zou zijn dan de werkperiode van Charles Hannong."

Uit het verslag van de deskundige, Mevrouw G. Faider-Feytmans te Brugge, bleek dat het bord slechts een seriebord was, waarschijnlijk te Straatsburg of in de stijl van Straatsburg uitgevoerd, doch ten vroegste daterend uit het midden van de 19e eeuw, met een venale waarde van ten hoogste 1.000 fr.; het kon niet uit de ateliers van de Hannongs afkomstig zijn.

Bij vonnis van 8 mei 1973 besliste de vrederechter:

"Overwegende dat aangenomen moet worden, dat eiser een sierbord van Straatsburg uit de werkplaatsen van de Hannongs heeft willen aankopen, terwijl hem in werkelijkheid een seriewerk uit het midden van de 19e eeuw werd geleverd, waarvan de venale waarde in genedele overeenstemt met die van een authentiek stuk van de Hannongs; dat de aankoop van een seriewerk van latere datum voor een origineel bord uit de werkplaatsen van de Hannongs derhalve als een dwaling bij het sluiten van de overeenkomst in hoofde van de eiser-koper dient beschouwd te worden, waardoor de nietigverklaring van de overeenkomst gewettigd voorkomt."

(Rechter: de h. Alain de Caluwé—Advocaten: Mrs. W. Willems en M. Sabbe—In de zaak: Vlaeminck t/ Arits).

NOOT—Ook de verkoper kan dwalen; zie Trib. grande inst. Parijs, 13 december 1972, *D.*, 1973, 410, met noot van J. GHESTIN en PH. MALINVAUX: verkoop van een schilderij

dat naar de mening van een vendumeester en van een expert niet aan Nicolas Poussin mocht toegeschreven worden, maar dat een authentieke Poussin bleek te zijn, waarvan men sedert 1844 het spoor bijster geraakt was.

BOEKBESPREKING

Dr. Jur. M. VANHOLDER, **Het Belgisch Milieurecht. Wetgeving en reglementering.**—Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1973, 144 blz.

Er is geen onderwerp dat in de laatste jaren meer tot discussies, besprekingen en voorstellen aanleiding heeft gegeven dan het probleem van het bederf van het leefmilieu. In alle landen verschenen over dit onderwerp verslagen en geschriften en overal wordt de wetgever dringend gekonfronteerd met de noodzakelijkheid maatregelen te nemen om het leefmilieu te beschermen.

Over het algemeen blijft het echter bij klachten en er werd tot nog toe weinig gedaan met praktische verwezenlijkingen voor gevolg. Het thans door Dr. Juris M. Vanholder uitgegeven boek in de reeks monografieën "Leefmilieu nu", heeft niet de bedoeling andermaal te klagen over de erge nadelen van het milieubederf, doch wel te onderzoeken welke maatregelen er in ons land reeds genomen werden om aan de bestaande toestand te verhelpen.

De auteur geeft een uitstekend overzicht over de juridische middelen die thans reeds in ons land kunnen aangewend worden om tot een behoorlijk leefmilieu te komen.

Het zijn eerst de algemene regelen die in ons burgerlijk en administratief recht voorkomen, zoals de toepassing van artikel 1382 B.W. bij het vragen van schadeloosstelling voor verontreiniging of burenhinder zonder schuld, het bekomen van een bevel van de voorzitter der rechtbank zetelend in kort geding om feitelijkheden te beteugelen en verder onze administratieve wetgeving op de gevaarlijke, ongezonde of hinderlijke bedrijven alsmede de wet op de ruimtelijke ordening en de stedenbouw.

Deze algemene rechtsregelen zijn echter volstrekt onvoldoende om te komen tot een behoorlijke bescherming van het leefmilieu. En in het tweede deel van zijn boek onderzoekt de auteur de bijzondere wetten die tot stand zijn gekomen, of die op het punt staan uitgevaardigd te worden, op allerlei gebieden waar zich de nadelen van het bederf van het leefmilieu het meest doen gevoelen, namelijk: de waterverontreiniging, de luchtverontreiniging, de geluidshinder, het storten van vaste afvalstoffen en de noodzakelijke maatregelen voor het natuurbehoud.

Wanneer men dit overzicht nagaat stelt men noodzakelijk vast dat er reeds heel wat wettelijke bepalingen in werking zijn getreden en de auteur geeft gaarne toe dat, wanneer al deze normen werkelijk zouden toegepast worden, er een aanzienlijke verbetering zou te verwachten zijn.

De praktijk leert echter dat deze resultaten niet voorhanden zijn. De bescherming van het leefmilieu wordt in ons land nog al te weinig "au sérieux" genomen en allerlei omstandigheden dragen er toe bij dat de bestaande wetgeving bitter weinig aarde aan de dijk brengt.

Hiervoor vindt Vanholder verschillende oorzaken: eerst de versnippering van de bevoegdheden over talrijke departementen en administratieve diensten, het feit dat de wetgeving op dit stuk meestal gegoten wordt in kaderwetten die enkele algemene beginselen vastleggen, doch de toepassing volledig aan allerlei departementen overlaten, de al te grote traagheid van de administratieve diensten, en de onvoldoende strengheid die door de rechter aan de dag wordt gelegd voor het beteugelen van de inbreuken.

Om aan dit alles te verhelpen zou het volgens de auteur nodig zijn dat er één enkel departement zou opgericht wor-

den voor de bescherming van het leefmilieu dat alle bevoegdheden in zich zou verenigen. Verder zou er een algemene basiswet moeten uitgevaardigd worden tot bescherming van het geheel van het leefmilieu, in alle mogelijke sectoren. De beteugeling zou in aanzienlijke mate moeten verscherpt worden en de wetgever zou zich moeten bekommeren niet alleen om het in werking brengen van strenge voorschriften, doch hij zou de economische en de sociale gevolgen van deze voorschriften moeten afwegen en er een behoorlijke regeling voor treffen.

Dit alles toont aan dat de oplossing niet gemakkelijk te verwezenlijken is. Er zullen slechts bepaalde resultaten kunnen bereikt worden wanneer de mentaliteit van de mensen in dit land gewijzigd wordt. Tot op dit ogenblik wordt nog al te veel belang gehecht aan de economische vooruitgang, die voorts gestimuleerd wordt niettegenstaande de schadelijke gevolgen voor het leefmilieu. De auteur zegt terecht dat de geest die heden ten dage heerst er een is die uitkomt "Voor meer welvaart ten nadele van meer welzijn".

Voor ons land is de toestand bijzonder moeilijk. Het is economisch sterk afhankelijk van vreemde investeringen en kan daarom aan de industrie minder strenge eisen stellen in zake milieuhygiëne dan sommige grote landen. Daarom is dan ook in de eerste plaats een Internationaal Milieubeleid vereist dat in alle landen dezelfde voorwaarden zou opleggen en dezelfde maatregelen gebiedend zou voorschrijven.

Het werkje van Vanholder geeft een zeer klaar inzicht in de problematiek van de bescherming van het leefmilieu en het illustreert nog eens duidelijk dat wanneer een strenge wetgeving op dringende wijze geboden is, deze toch niet zou baten wanneer de vereiste wil niet aanwezig is bij de mensen die deze wetten moeten toepassen.

René Victor

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

ARTIKEL 80 VAN HET STATUUT VAN HET RIJKSPERSONEEL

Het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1937, houdende het statuut van het Rijkspersoneel, zoals het gewijzigd werd door het K.B. van 16 maart 1964, bepaalt in artikel 80: "Elke straf wordt in het beoordelingsdossier opgetekend. Doorhaling van die straf geschiedt in de gevallen en op de wijze door Ons te bepalen."

Een koninklijk besluit betreffende de doorhaling van straffen werd nog niet genomen. Ondanks het uitblijven ervan meent een lezer dat een bij tuchtmaatregel in rang teruggeplaatste staatsagent, na de wettelijke doorhaling zijner straf, automatisch de gelegenheid moet krijgen zijn verloren graad of evenwaardige graad zonder meer te recupereren, zelfs wanneer hij ondertussen in een andere administratie of zelfs een ander ministerie tewerkgesteld werd. Op grond van de onderzochte rechtspraak blijkt deze mening echter niet juist te zijn.

Volgens de Raad van State komt de royerung van een tuchtstraf hierop neer, dat de aantekening die van de tuchtstraf in het beoordelingsdossier is gemaakt, wordt doorgehaald. De doorhaling geldt slechts voor de toekomst en raakt niet aan de in het verleden ontstane toestanden (R.v.S. Geerinckx nr 11.659 van 23 februari 1966).

Een ander maal heeft de Raad van State beslist dat krachtens artikel 80 van het Statuut van het Rijkspersoneel de doorhaling hierin bestaat, dat een op de signalementsfiche van de agent ingeschreven straf van deze fiche kan worden afgevoerd. Het verband tussen het signalement en de bevordering brengt mee dat, behoudens door de Koning

nader te bepalen regels, de doorhaling enkel betekent, dat de overheid die over een bevordering te oordelen heeft, bij de appreciatie van de titels van een agent geen rekening mag houden met een tuchtstraf die ingevolge de doorhaling van de signalementsfiche werd afgevoerd (R.v.S. Van Crie-kingen nr 11.389 van 8 juli 1965).

De doorhaling heeft dus een beperkte betekenis. Dat is zo waar dat met een tuchtstraf rekening mag worden ge-houden zelfs al is ze doorgehaald, wanneer het erom gaat te bepalen welke straf aan een agent, die een tweede maal een dienstvergrijp pleegt waarvoor hij reeds vroeger werd gestraft, moet worden opgelegd. Het bestuur oordeelt dis-cretionair of een clementiemaatregel al dan niet aan een gestraft agent moet worden verleend, al dan niet met als toemaat de hele of gedeeltelijke vroegere anciënniteit.

Bij een arrest van 22 maart 1967 besliste de Raad van State dat een in rang teruggezet ambtenaar in zijn nieuwe graad alle rechten bezit die aan die graad zijn verbonden, o.m. het recht om op bevordering aanspraak te maken over-eenkomstig de regels die gelden in zijn nieuwe graad (ar-rest Bubbe nr 12.304).

In het Ministerie van Financiën bestaat een ministeriële instructie "Tuchtregime nr. 1" die in artikel 34 bepaalt, dat de terugzetting in graad van rechtswege geroyeerd wordt twee jaar na de datum waarop zij wordt beschouwd als zijnde opgelegd. De Raad van State achtte evenwel deze ministeriële instructie op zichzelf niet verbindend (R.v.S. Rasquin nr 8.475 van 7 maart 1961). De Rijksoverheid die bevoegd is om een tuchtmaatregel op te leggen is ook be-voegd om, met het oog op de reclassering van het gestrafte personeelslid en gelet op zijn later gedrag, met inachtne-ming van de rechten en belangen van de andere personeels-leden, de uitgesproken straf geheel of gedeeltelijk in te trekken. Het gestrafte personeelslid kan op deze gunstmaat-regel evenwel geen recht doen gelden en de bevoegde over-heid kan de maatregel afhankelijk stellen van de voorwaar-den die zij gepast acht om o.m. bij latere bevorderingen de belangen van andere personeelsleden te vrijwaren.

Prof. Dr. W. Lambrechts

REORGANISATIE VAN DE MAGISTRATUUR IN NEDERLAND

In verband met de in dit nummer gepubliceerde kante-ningen van prof. mr. M. Storme bij de openingsrede van procureur-generaal Ganshof van der Meersch wordt de aan-dacht gevestigd op de zo pas verschenen memorie van toe-lichting bij de Rijksbegroting 1974 van de Nederlandse mi-nister van justitie en de door *Ars Aequi* uitgegeven *Alter-natieve Justitiebegroting 1974* van de *Coornhert-Liga*.

Het voorbereiden van een algehele reorganisatie van de magistratuur in Nederland zal in de naaste toekomst bijzon-dere aandacht krijgen. In de inleiding tot de memorie van toelichting schrijft de minister hierover het volgende:

"De rechterlijke macht is niet langer van onbesproken gedrag; haar verrichtingen vormen niet zelden voorwerp van publieke discussie. Hierover kan men zich verheugen: niet alleen omdat daarin de erkenning besloten ligt van de vitale functie die de rechtspraak in de maatschappij vervult, maar ook omdat de dragers van het rechterlijke ambt al-dus bij voortduring vernemen hoe men over de beslissingen oordeelt en welke veranderingen van opvatting omtrent het-geen in het sociaal verkeer behoorlijk is zich aandienen. De kritiek op de rechtspraak is overigens goeddeels onre-delijk. Ten onrechte is de rechter op de schopstoel gezet. Men ziet vaak over het hoofd hoezeer de taak van de rech-ter is verzwakt naarmate de wetgever op de ontwikkelingen in het maatschappelijk leven ten achter bleef dan wel – niet bij machte alle eventualiteiten te voorzien – de rechter zon-

der het houvast van een uitgewerkte regeling heeft laten pionieren, zulks in een samenleving waarin de verscheiden-heid van gehuldigde normen gaandeweg groter is geworden.

Dit neemt niet weg, dat het goed is de organisatie van de rechtspleging – haar structuur, haar vermogen om, ter-wijl de maatschappelijke machinerie steeds gecompliceerder wordt en in verband daarmee ook de beoefening van het recht een toenemende specialisatie vereist, haar diensten met behoud van kwaliteit paraat te leveren, de selectie en (ook voortgezette) vorming van haar dienaren – aan een grondige herbezinning te onderwerpen.

Want hoezeer regering en Staten-Generaal zich ook zul-len inspannen om de wetgeving te verbeteren, het daarin neergelegde recht zal toch voor een belangrijk deel door toe-doen van de rechtspraak tot gelding moeten komen."

De *Coornhert-Liga* werd in 1971 opgericht.

Haar doelstellingen zijn:

- „actief streven naar zodanige hervormingen van het Ne-derlandse stelsel van strafrecht en strafrechtspleging dat – de individuele grondrechten en vrijheden optimaal wor-den gegarandeerd;
- de strafbaarstelling van gedrag en de uitoefening van strafrechtelijke bevoegdheden worden beperkt tot de ge-vallen en de mate waarin de noodzaak daartoe naar ra-tionele maatstaven aannemelijk kan worden gemaakt;
- de doeleinden van dat stelsel, zoals conflictoplossing, pre-ventie van strafbaar gedrag en normering van gezagsuit-oefening zo rationeel mogelijk worden vervuld en met name de materiële en immateriële schade welke dat stel-sel toebrengt aan individuele leden en groepen van de samenleving zoveel mogelijk worden beperkt."

In de *Alternatieve Rijksbegroting 1974* wordt de selectie en benoeming van magistraten en de opleiding van rechter-lijke ambtenaren (R.A.I.O.) besproken (blz. 45-51).

BENELUX-SAMENWERKING

In de memorie van toelichting betreffende de Rijksbe-groting 1974 van het Nederlandse ministerie van justitie is een hoofdstuk gewijd aan de internationale samenwerking op het gebied van het recht.

Het gedeelte over de samenwerking tussen de Benelux-landen brengen wij hierna ter kennis van onze lezers:

A. Privaatrecht

Op korte termijn kan de ondertekening verwacht worden van een aantal verdragen strekkende tot harmonisatie van de regelingen van enige privaatrechtelijke onderwerpen, te weten: de nakoming van verbintenissen, koop en ruil, het boetebeding en de dwangsom. Na de ondertekening kan de indiening van wetontwerpen tot goedkeuring en uitvoering van deze verdragen tegemoet gezien worden.

Op verzoek van Nederland wordt de mogelijkheid onder ogen gezien enige wijzigingen aan te brengen in de Benelux-Eenvormige wet op het internationaal privaatrecht. De Staatscommissie voor Internationaal Privaatrecht heeft daar-toe voorstellen ontworpen, welke in mei 1973 zijn gereed gekomen. Deze voorstellen zullen in Benelux-verband wor-den besproken.

B. Strafrecht

Het overleg met de Benelux-partners over de wetgeving die nodig is ter uitvoering van de verdragen van de Bene-lux en de Raad van Europa op het gebied van de zgn. pri-maire internationale rechtshulp in strafzaken (overneming van strafvervolgning en overneming van de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen) werd in het afgelopen be-grotingsjaar voortgezet. Aan de hand van het Europese verdrag inzake de bestraffing van verkeersdelicten werd na-

gegaan, welke voorzieningen in de nationale wetgeving in elk geval moeten worden getroffen om de werking van de internationale regelingen mogelijk te maken. Een model, dat zowel de overdracht en overneming van strafvervolgingen als die van strafexecuties omvat, is nagenoeg gereed.

Op 2 juni 1973 heeft de Interparlementaire Raad gunstig geadviseerd over het ontwerp-verdrag inzake het *overnemen van strafvervolgingen* onder het voorbehoud dat nog enige wijzigingen in de tekst worden aangebracht. Deze strekken er voornamelijk toe de rechtspositie van de verdachte ten aanzien van wie een overneming van de strafvervolging is verzocht, te versterken. Deze wijzigingen hebben de instemming van de drie regeringen. Het verdrag zal vermoedelijk in de loop van het komende zittingsjaar, tegelijk met het Europese Verdrag betreffende de overneming van strafvervolgingen, aan de Staten-Generaal ter goedkeuring kunnen worden voorgelegd. De ter uitvoering van deze verdragen nodige wetgeving is veel eenvoudiger dan die welke door executieverdragen vereist wordt.

Verder is bij de Raad een ontwerp van een bijlage op het ontwerp-verdrag inzake het overnemen van strafvervolgingen aanhangig gemaakt, waardoor in bepaalde gevallen overneming van strafvervolging mogelijk wordt, indien er geen zgn. dubbele strafbaarheid is (zie artikel 2, eerste lid). Deze bijlage zal ook dienst kunnen doen bij het Benelux-verdrag inzake de tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen in strafzaken (zie artikel 3 van dat verdrag). Voorlopig is de bijlage beperkt tot verkeersovertredingen en overtredingen van bepalingen inzake visserij, jacht en vogelbescherming, dus tot overtredingen die naar hun aard al zeer gemakkelijk kunnen worden gepleegd door onderdanen van het ene land op het grondgebied van een der andere Beneluxpartners.

Bij de Raad is ook een ontwerp-protocol aanhangig gemaakt tot aanvulling van het verdrag aangaande de *uitlevering en de rechtshulp in strafzaken*. Daarmede wordt beoogd in ruimere mate te voorzien in de tijdelijke overbrenging van een persoon die rechtens van zijn vrijheid is beroofd naar het grondgebied van een andere partij wanneer zijn aanwezigheid aldaar is gewenst voor de uitvoering van een rogatoire commissie dan wel voor een confrontatie of reconstructie van de feiten, het afleggen van een verklaring als getuige of een verhoor als verdachte.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie van de Balie bij het Hof van Beroep te Gent.

Ontvangst der Stagiairs.

Volgens een gevestigde traditie had op dinsdag, 25 september 1973, de ontvangst van de nieuwe stagiairs plaats.

De voorzitter van de Vlaamse Conferentie, Paul Van Malleghem, verwelkomde deze nieuwe confraters en wees hen op het geluk dat zij hadden hun loopbaan te mogen beginnen tijdens dit feestjaar. Hij nodigde hen uit deel te nemen aan de talrijke plechtigheden die tijdens de maand november ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Vlaamse Conferentie zullen plaats hebben.

De Stafhouder, Mr. Piet Blomme, betuigde daarop zijn solidariteit met de stagiairs: na 25 jaar balie zou hij immers, als pas verkozen stafhouder, een nieuwe stage dienen door te maken.

Een puik ingerichte receptie gaf daarna de zeer talrijke jonge en minder jonge confraters de gelegenheid nader met elkaar kennis te maken.

Voordracht over de Internationale dimensies van de economische macht.

De reeks voordrachten die gedurende dit Jubileumjaar door de Vlaamse Conferentie worden ingericht, werd op vrijdag 5 oktober 1973 ingezet door Prof. Dr. Albert Coppé, in de lokalen van de Generale Bankmaatschappij te Gent.

Het was geen gemakkelijke taak voor de Voorzitter, Paul Van Malleghem, om in enkele woorden deze hoogleraar, econoom en politicus in te leiden. Sinds jaren immers is de naam Albert Coppé een begrip dat verankerd zit aan de Europese integratie, zo op sociaal als op economisch vlak.

De inleiding werd dan ook beperkt tot het onderwerp van de voordracht, met verwijzingen evenwel naar de mens Albert Coppé.

In een beknopte uiteenzetting, vol anekdotes en voorbeelden, leidde de heer A. Coppé de aanwezigen door de dicht vertakte klimopplanten die de multinationale ondernemingen zijn.

Voor- en nadelen van deze "lintwormen" tegen elkaar afwegen heeft geen zin, hun bestaan is nu eenmaal een feit, en een feit waarmee rekening dient gehouden te worden.

In 1958 werd, ingevolge G.A.T., I.M.F. en E.E.G., een vruchtbare bodem gespreid waarin deze ondernemingen, die ten onrechte als Amerikaans worden voorgesteld, zich onmiddellijk zouden ontwikkelen.

Zo vlug was deze groei, dat politieke en sociale structuren deze stroom niet konden bijhouden, met als gevolg het steeds verder uiteenrukken van de drie elementen der overlegeconomie.

Tegenover het enige doel der multinationale ondernemingen – expansie, of "geld verdienen" – staan de verschillende nationale syndicaten met hun eigen, afzonderlijke doelstellingen.

Het volstaat hier even te wijzen op de totaal uiteenlopende doelstellingen der socialistische syndicaten in Frankrijk, Engeland en Duitsland.

Deze toestand, gekoppeld aan de beweeglijkheid van de arbeidsmarkt, wordt nog versterkt door de overal gevoerde politiek van de volledige tewerkstelling.

Men zou dus gerust kunnen stellen dat de Amerikanen via hun inflatie de Europese ondernemingen a.h.w. opkochten.

Deze reuzen die zich nl. richten naar de chemische-, metaalverwerkende- en textielindustrie zijn dan ook de favorieten der beleggingsfondsen: het is met ons eigen kapitaal dat de multinationalen onze eigen bedrijven inpalmen.

"En wat gewordt er van de mens in dit spel der reuzen?" was wel de grote vraag tijdens de question-time.

Prof. Coppé herinnerde hier aan de besprekingen die gevoerd werden in het kader van de Verenigde Naties. Hun doel: het opstellen van gedragscodes. Aldus zouden een aantal misbruiken, die zeker bestaan, kunnen opgespoord en beteugeld worden.

Recente gebeurtenissen in de ontwikkelingslanden wijzen erop dat deze besprekingen er zeker nodig zijn. De grote vraag blijft echter wat er effectief zal kunnen gedaan worden.

Welk is tenslotte de les die wij, juristen, uit deze ontwikkeling moeten trekken?

De Europese eenmaking van het recht vnml. op fiscaal en sociaal gebied is nog niet voor morgen. Onze werkmethoden zullen dan ook, naar Amerikaans model, dienen aangepast. Rechtsvergelijking zal niet langer een zuivere wetenschap meer mogen zijn, doch zal – noodzakelijk – door de moderne jurist *praktisch* dienen beoefend te worden.

Dat deze boeiende causerie nochtans nog vele vragen openliet bewezen de geanimeerde discussies gevoerd tussen de talrijke aanwezigen tijdens de receptie die deze avond afsloot.

Guido Aerts